

Canada, eigenlijk, met New-Foundland al 'n onafhankelijke staat in wording, in en om de Caribische zee is gelegen.

Opmerkelijk is het te zien, hoe b. v. de fransche kolonie Guadeloupe op het oogenblik in benarde omstandigheden verkeert omdat men, niettegenstaande herhaalde waarschuwing, zich uitsluitend tot èene cultuur, die van suiker, bleef bepalen en, nu het hiermee niet langer gaat, radeloos als reddeloos is.

De engelsche koloniën in de buurt weten zich over het geheel er veel beter door heen te slaan. We herinneren slechts aan Jamaica, waar, toen de suiker er niet meer loonend bleek, tot de teelt van vruchten en andere gewassen werd overgegaan. Toch heerscht ook onder engelsch bestuur niet volkomen tevredenheid. Dat bleek uit het water-oproer op Trinidad, waarbij verscheidene dooden en gewonden, tengevolge van het ruwe optreden der politie, zijn gevallen. Eene, door de engelsche regering ingestelde commissie deed een vervolging instellen tegen verschillende personen op Trinidad, wegens ophitsing tot verzet. De beklagden werden allen vrijgesproken.

v. H.

Emigratie van Javanen naar de Buitenbezittingen.

(Aangeboden).

II.

Op Sumatra heeft men evenals elders op de Buitenbezittingen te weinig menschen, waarom immigratie er heen moet plaats hebben. Wij verklaren nogmaals dat de stroom uit Java later vrijwillig en ook door bemiddeling van particulieren zal plaats hebben, zoodat het Gouvernement dan niet meer alleen behoeft te staan met het leiden dier groote emigratie.

Woeste gronden zijn er volop in Sumatra en het wordt betwijfeld of bij de ontginning er van, men zoo tal te kampen hebben met malaria en beri beri als op Borneo. Zeer lezenswaard zijn de opmerkingen hieromtrent van Dr. A. W. Nieuwenhuis, die geïnterviewd werd door een medewerker van de Nieuwe Courant (den Haag 29 Nov. 1902, n°. 566). Het Berg verhaalde de heer Nieuwenhuis, dat in het bezoldigd nabij Sandakan (Britsch Noord Borneo) van duizende Javaansche en Chineseesche koelies, die daarheen waren gebracht om den grond te ontginnen, bijna geen enkele is teruggekomen: de menschen stierven als ratten. Wordt eenmaal de grond geregelde bebouwd dan vermindert of verdwijnt gaandeweg de malaria; het zijn de «voortrekkers», die het 'twaarst hebben te verantwoorden». Wat den reiziger verwonderde, was dat in moerassige kuststreken van de tropen de malaria veel minder heerscht dan in berglanden; maar die zijn weder minder geschikt voor den rijstbouw.

De emigratie is echter niet wanhopig. «Volstrekt niet. Immers de wetenschap is genoeg gevorderd om een verblijf in malaria streken draaglijk te maken.» De emigranten moeten voldoende geneesmiddelen, goede woningen en dokters djawa hebben enz. «Het schijnt dat men in Britsch Noord Borneo minder scrupuleus is geweest, dan wij van de Nederlandsche regering mogen verwachten.»

«Voornamelijk inlanders, die van levenswijze veranderen — en dat is bij emigratie moeielijk te vermijden — zijn aan deze ziekte (beri beri) onderhevig, die hen veel erger teistert dan de Europeanen».

Ten slotte de raad: «Vooral uit de niet geïrrigeerde streken (van Java) beginne men de emigratie, immers op Borneo wordt niet geïrrigeerd».

De heer Nieuwenhuis wilde proeven genomen zien op zeer kleine schaal.

Behalve woeste gronden heeft Sumatra echter in de gewesten Atjeh en Sumatra's Westkust uitgestrekte sawahvelden, die vroeger bewerkt werden, doch thans verwilderd zijn, doordat de bewoners naar elders zijn verhuisd.

Uit Mandailing, Angkola, Natal, Baroes, de onafhankelijke Bataklanden (Residentie Tapanoele) en uit Rau, Loeboeq Sikaping, Taloe (Residentie Padangsche Bovenlanden) zijn duizenden vertrokken naar Deli, Pinang of naar het schiereiland Malaka (Perak enz.).

Behalve wat de gemelde Bataklanden aangaan, waarvandaan men verhuisd is door het ontstaan van gebrek aan boschproducten, ten gevolge van de daar gedreven rooscultuur, en ook om te ontkomen aan het onrustig bestaan dat men er lijdt, bedreigd als men steeds wordt met roof en moord door naburige stammen, kan de volksverhuizing in deze residenties toegeschreven worden aan te drukende heerendiensten en de gedwongen koffiecultuur. Deze plagen dienen dan ook te verdwijnen en te bejammern is het dat eene hoofdelijke belasting destijds daarvoor niet in de plaats is getreden.

Door geheerscht hebbende epidemieën en door den oorlog is de Atjeh-vallei voor een flink deel ontvolkt en zou daar thans nog eenige tienduizendtallen gemakkelijk kunnen leven. Uitgestrekte sawahvelden liggen onbewerkt.

Moeten er proeven worden genomen met emigranten? Op Sumatra bestaan reeds Javanenkolonies in de Lampons en in Deli. In de gemelde vallei van Groot-Atjeh zijn proeven genomen met kleine Javaansche nederzettingen bestaande uit een acht- tot vijftiental gezinnen.

Eenige Javanen (gewezen militairen, huisjongens, ambachtslieden en ook ontslagen dwangarbeiders) hebben vergunning gekregen om met hunne vrouwen en kinderen onder de hoofdplaats Koeta Radja te wonen onder de Atjehsche bevolking.

Zij sloten zich groepsgewijze bij elkaar aan. Elke groep bestond uit familieleden en goede vrienden zoodat er harmonie heerschte. Aldus zijn bij de Atjehsche dorpen Merdoeate, Poengé Babah Djeroeëng en Ateuë Deah Tanoh kleine Javaansche kampongs ontstaan. Deze Javanen staan allen onder de betrokken Atjehsche kamponghoofden,

doch hebben iemand onder hen als hoofdverteenwoordiger gekozen, die dus hun onderhoofd mag genoemd worden en hunne belangen bepleit. Later wanneer deze nederzettingen zich uitgebreid hebben tot groote kampongs, kunnen zij onder hunne eigen hoofden staan.

Ieder gezin heeft een stuk sawah en een erf gekregen, welk laatste beplant wordt met verschillende vruchtboomen en groenten, terwijl in het midden de nette woning staat van Javaansch model.

De mannen waren evenals de Atjehers heerendienstplichtig, kregen kampongpassen en werden in alle opzichten als dezen behandeld. Zij waren echter niet onderworpen aan de inheemsche adatrechtspraak.

Ik had het geluk deze proef te mogen leiden en de vele aanvragen van Javanen om te mogen koloniseeren bewezen, dat zij geslaagd kon heeten.

Behalve een middel van bestaan alleen in den landbouw te zoeken, oefenen verscheidene Javanen ook andere bedrijven uit, en te Olehleh en Koeta Radja heeft men groote Javaansche wijken.

Wanneer nu in Groot-Atjeh eenige duizenden Javanen werden aangevoerd, zou dit zeer bijdragen tot de ontwikkeling van dit vruchtbare doch zoo geteisterde land. Hier zal de emigrant niet geplaatst worden door malaria of beri beri, want de gronden zijn zoo gereed om bewerkt te worden.

Dit is ook het geval in verscheidene streken van Tapanoele.

De onderafdeeling Baroes bevat nog uitgestrekte vlakten die vroeger bewerkt zijn geweest. Ook zijn er die tot sawahs kunnen gemaakt worden, daar water volop te krijgen is. Deze vlakten liggen aan de kust; en uit het gebergte, dat slechts eenige kilometers daarvan is verwijderd, vloeien vele beekjes af.

Men zou nederzettingen kunnen stichten te Tapoes Aek Si Tiris tiris, Kampong Tangah, in het Iliische en in het Sorkasche gebied. Eenige duizende Javanen zouden hier voldoende eten vinden.

Voorts bevat Natal uitgestrekte thans verlaten sawahs. Deze afdeeling, die in 1884 nog ruim 20000 inwoners had, zag dit aantal een dozijn jaren later met ruim de helft verminderd. Vele nederzettingen van Niassers langs de kust en van Bataks in het gebergte zijn verlaten. De eersten komen thans nog weinig meer of beter, worden haast niet meer aangevoerd, aangezien het pandelingschap te zeer wordt tegengegaan en de anderen gaan heen om zich aan de heerendiensten te onttrekken. Ingevolge eene instructie van 1854 werden vroeger door het bestuur pogingen gedaan om de verspreide bevolking in kampongs te vereenigen en haar sawahs te laten aanleggen. Dit geschiedde soms met harden dwang, want de Batak voelt zich nog nomadisch, legt gaarne in het gebergte ladangs (droge rijstvelden en tuinen) aan, bouwt een huisje en verlaat na één soms na twee jaar weder deze plek.

Roofbouw dus, en men heeft volop water om sawahs aan te leggen.

Oude thans verlaten sawahs vindt men bij Tagélang (koeria Singkoewang), voorts om de hoofdplaats Natal, bij Djamboer Atjeh (eene oude nederzetting van Atjehers, waar thans hunne vermaleichte nakomelingen wonen) en in het gebergte bij Salibaroe (koeria Natal). Voorts in de districten I inggabaoe en Batahan: de streken bij Tapoes, Batoe Gadja, Simpang Gambir, Bangko en Moara Tandojoeng.

Ook de Batang Toroe-districten bevatten ruime vlakten geschikt voor sawah aanleg. Genoemd worden slechts die langs de rivier van dien naam.

Besproken zijn alleen die streken, waar ik geruimen tijd ben geweest, hoewel elders in deze residentie ook grond in overvloed is, zoo niet voor sawah, dan voor tegallan.

In de Padangsche Bovenlanden lagen in 1894 de meeste sawahs bij Loeboeq Sikaping en om Rau braak, en dit zal nog wel het geval zijn. Rau is een velle morte, de bevolking is weg en de bezetting dier plaats is opgeheven, 't moet daar ongezond zijn, dus zou een kolonisatie van Javanen daar geene aanbeveling verdienen. Toch trof ik daar een kleine Javaansche kampong, waarvan de inwoners gewezen militairen of afstammelingen van dezen waren, een bewijs dus dat een Javanen zich zonder dwang ook elders vestigt.

Doch men heeft betere streken. Naar aanleiding van de aan te leggen spoorlijn Padang Pandjang-Ranti, schreef de de Sumatra Bodag: «Het opgenomen tracé gaat door vruchtbare, doch dun bevolkte landstreken; alleen in Ranti wordt geen rijst door de bevolking verbouwd, omdat de Ombilin rivier daar bij handjir de landstreek geheel overstroomt. De bevolking verbouwt daarom alleen mais en moet de rijst elders opkopen; door doelmatige maatregelen ter verzekering van een goeden waterafvoer en bedijking, zal dit euvel waarschijnlijk wel te verhelpen zijn.»

En zoo zullen er nog verscheidene andere streken in dit gewest en elders op Sumatra zijn. In al de gemelde landstreken kunnen Javanen zich vestigen, die de natte rijstcultuur drijven, terwijl natuurlijk voor ladangbouw ook volop gelegenheid bestaat voor emigratie van Javanen, die de droge rijstcultuur beoefenen.

Is het nog bepaald noodig dat er proeven worden genomen? Ons komt het niet noodzakelijk voor, althans in die streken, waar vroeger sawahs waren.

Alleen moet in het begin elke nederzetting niet groot zijn en bestaan uit hoogstens 200 zielen. Wenschelijk zou het zijn wanneer er vele van die kleine kolonies te gelijk werden gesticht. Ook is het onze overtuiging dat emigratie alleen kan slagen, wanneer eenige gezinnen uit één dorp en liefst geheele niet te groote dorpen met hunne hoofden en aanzienlijken zich verplaatsten, zoodat de emigranten onder familieleden en kennissen en in dezelfde omgeving blijven.

Deze verhuizingen moeten voorbereid en geleid worden door fluinlike ontwikkelde Javaansche hoofden

of ambtenaren. En van dezen zijn er, naar ik vermeen. Urgent is dat elke kolonie geregeld bezocht wordt door eenen doctor djawa. De Buitenbezittingen zijn anders wel misdeeld met deze nuttige menschen.

De emigranten moeten door het Gouvernement te hulp genomen worden met ploegveen en landbouwwerktuigen en in het begin met rijst, desnoods tegen latere afbetaling.

Men zou bijv. ploegveen en werktuigen aan de kolonie in haar geheel in gebruik kunnen geven en de hoofden er voor verantwoordelijk stellen. Dezen zouden de beurten om ze te benutten onder hunne onderhoorigen kunnen regelen.

Ook moet de kolonie in het eerste jaar of gedurende enkele jaren vrijgesteld blijven van heeren- en cultuurdiensten om zich geheel te kunnen ontwikkelen. Kampongdiensten als het onderhouden der kampongen enz., worden buitengesloten, vermits zij in het belang der gemeente zelf en niet zwaar zijn.

Van een oud-hoofdamtenaar B.B. vernam ik, dat de proeven in het zuiden van de Preanger Regentschappen genomen met emigranten van Bagelen, die geholpen waren door het Bestuur geslaagd konden heeten, doch toen men ontijdig aan het bezuinigen ging, hield de stroom er heen op en verscheidenen, die naar de Preanger waren getrokken, doch volgens hunne meening ten achter gesteld werden bij degenen, die het jaar te voren waren gekomen, keerden terug en zoo kwam van eene groote emigratie niet veel terecht. Daarom moet hiervoor gewaakt worden. *)

De uitgaven aan emigratie verbonden zullen groot zijn, doch hiertegen mag niet opgezien worden.

De Javanen geeft waarborgen door zijn karakter, ijver en volgzzaamheid, dat men zal slagen. Ook door de geschiedenis is dit bewezen. Trokken, toen de rijken van Modjopahet en Mataram bloeiden, niet duizende Javanen naar de omliggende eilanden? Wijzen de titels der grooten in de Lampons, in Palembang en in Borneo niet op hunne overheersching? En waren tot zelfs in de Molukken geene Javanen?

De Buitenbezittingen, de zoo braak liggende en op ontginning wachtende prochtlanden, zullen dan tot hun recht komen en bloeien.

En in stede van de huilende giltooten van den siamang en het somber gebrul des tijgers, zal men hooren het vrolijk geurue op de drementen, die teere uit den padistengel gesneden fluitjes, en het regelmatig gestamp in de rijstblokken, begeleid door het gezang der meisjes, en in zoeten doezel zal men luisteren naar de sonore toonen van de gamelan, wegruischende in de verte.

De sombere eenzaamheid van vroeger is verdwenen; te midden van de golvende goudgele padivelden zijn overal dorpijzen verzeen, die zich koesteren in de van boven neerschietsende stralen van de zon, zingend maar toch heerlijk, droemende van voorspoed en tevredenheid.

Nijmegen, Jan. 1904. K. A. JAMES, Contr. B.B.

1) Degeenen, die achter bleven, vormen nu een levensvatbare kolonie van ruim 900 zielen (misschien is dit getal grooter). De van bestuurswege verstrekte hulp bestond uit de volgende voorwaarden.

- a. 5 jaar vrijstelling van landrente.
 - b. 3 " " " " heerendiensten.
 - c. 3 " " " " " hoofdgeld.
 - d. Vrij transport.
 - e. Teerkosten gedurende de reis 25 ct. per dag per volwassene en 15 ct. per kind.
 - f. Na aankomst: Een loods voor tijdelijk verblijf of f 2 per hoofd (groot en klein) voor den bouw van een huisje.
 - g. f 2.50 per man voor aankoop van huisraad en gereedschappen.
 - h. Voor niet langer dan 8 maanden maandelijks 3 picol padi (geen beras) per hoofd en 30 cts voor zout per gezin.
 - i. Kwartiermakers, die vooruitgaan, krijgen f 10 reisgeld per hoofd.
- (Miss. Rest. Preanger 9 Nov. 1889.)

Bouatan n.

Zaterdag 9 Januari 1904 te 2 ure n. had plaats van het winkellokaal, Plaats 9 te 's-Gravenhage, de permanente tentoonstelling met verkoop en gelegenheid tot bestelling van Oost- en West-Indische kunstnijverheid en huisvlijt.

Tot het bijwonen der plechtigheid waren uitgenoodigd, de donateurs en aandeelhouders der vennootschap, de commissie tot bevordering der Ned.-Indische nijverheid, kunstnijverheid en huisvlijt, de pers en enkele personen, die tot het goed slagen van Boeatan hadden meegewerkt.

Niettegenstaande storm en regen waren velen opgekomen; ook Z. Ex. de Minister van Koloniën had aan de uitnoodiging gevolg gegeven.

Op verzoek van de presidente der Vereeniging werd eene openingsrede gehouden door den voorzitter van den Raad van Beheer, den heer G. E. V. L. van Zuylen.

Deze gaf een korte geschiedenis der wording van Boeatan, de voorafgegane groep-tentoonstellingen eerst in het gebouw der Vereeniging, destijds op de Heerengracht, later in de Gotische zaal van het Paleis op den Kneuterdijk, daartoe welwillend door H. M. de Koningin afgestaan. Nagenoeg samenvallende met de laatste groep-tentoonstelling, die van vechtwerk, had de oprichting der Oost-Indische Vereeniging „Oost en West“ plaats, vroeger eene afdeeling der Nederlandsche Vereeniging, doch eene zustervereniging geworden om te Weltevreden, met subsidie en voorschot van de Indische Regering eene winkelinrichting te kunnen stichten in denzelfden geest, als er nu eene hier tot stand is gekomen.

Het tot stand komen van het verkoopplokaal te Weltevreden was reeds een stap vooruit in de goede richting, maar wilde men voor de producten der Indische kunstnijverheid en huisvlijt (ook die uit West-Indië) in Europa trachten eene markt te openen, dan moesten ook daar verkoopplokken worden ingericht, waarmede, om te beginnen, in den Haag eene proef moest worden genomen. Om dit te kunnen doen, was echter geld noodig en hoe groot het ledental der Vereeniging „Oost en West“ ook zijn moge, de geringe contributie, die het grooter deel der leden betaalt, maakt buitengewone uitgaven ten laste der vereenigingskas onmogelijk. Vandaar het besluit der kunstnijverheidscommissie om te trachten een afzonderlijk kapitaal bij elkaar te brengen.

Dat zij daarin geslaagd is, heeft zij hoofdzakelijk te danken aan haren Eere-voorzitter, den Oud-Gouverneur-Generaal van N.-Indië, Mr. J. W. van Lansberge, die door zijne overtuigende uiteenzetting van het nut, dat zou kunnen worden gesticht, velen wist te bewegen, geldelijke steun te verleenen.

H. M. de Koningin toonde ook nu weder Hare sympathie met dit deel van het streven van „Oost en West“ en schonk eene belangrijke bijdrage, in het bijzonder voor de bevordering der huisvlijt van den inlander bestemd.

Ook H. M. de Koningin Moeder en Z. K. H. de Prins der Nederlanden namen deel; aan schenkingen of in de schrijvingen op aandelen werd ontvangen een bedrag van bijna f 16000.—

Om te kunnen beginnen, was echter minstens f 20000 noodig. Nu het particulier initiatief reeds $\frac{1}{2}$ van dat bedrag had bij elkander gebracht, meende de Minister van Koloniën, dat het op den weg der Regering lag om het goede streven te steunen en door een subsidie werd het ontbrekende aangevuld.

Aan beide heeren, den heer van Lansberge en de Minister, die aanwezig waren, betuigde spreker den dank, zoolwel van de Vereeniging als van de duizenden, die hier achter haar staan, eene dankbetuiging, die door applaus van de aanwezigen werd bevestigd.

De Voorzitter van den Raad van Beheer had echter plecht nog aan eene derde in het openbaar erkentelijkheid te toonen. De Naamlooze Vennootschap „Boeatan“ werd opgericht, bestellingen werden gedaan, een winkellokaal werd gehuurd, maar nu moest dit lokaal op passende wijze worden ingericht; van die inrichting zou zeker een belangrijk deel van het succes afhangen en men richtte het verzoek om te helpen tot mej. K. van der Hart, de kunstares, die, in Oost-Indië geboren, reeds meermalen bewees hoezeer ze op het gebied der Indische kunst te huis is. Toen zij eenmaal had toegestemd het werk op zich te nemen, heeft zij zich met hart en zuiver aan gegeven, dagen er aan gewerkt, soms tot laat in den nacht, maar dan ook met den besten uitslag. Aan haar werd een warm woord van dankbare hulde gebracht.

De aandacht der aanwezigen werd daarna gevestigd op den aard van het te koop aangeboden. Uit dit alles spreekt het natuurlijk gevoel en de kunstzin van den inlander, maar bij enkele soorten van arbeid ontbreekt het de kennis van enkele onderdelen der techniek, terwijl op kunstgebied het gevaar bestaat van Europeeschen anderen vreemden invloed.

De taak van „Boeatan“ is dan ook tweeledig: In de eerste plaats moet gestreefd worden naar debiet, maar niet minder groot zal de zorg moeten zijn voor de leiding, die de makers nog behoeven. Reeds sedert een paar jaren heeft „Oost en West“ getracht het daaraan te leiden dat bevoegde krachten in Oost-Indië, de kunstnijverheid takken zouden in studie nemen. Wat de vereeniging eigenlijk zou gewild hebben, ging boven haar eigen kracht en gaat ook trouwens boven die van „Boeatan“, doch toen onlangs Duitsche een opdracht gaven aan den teekenaar en etser Nieuwenkamp om in Oost-Indië een kunstreis te doen, heeft „Boeatan“ deze gelegenheid aangegrepen en ook voor Nederland zijn hulp ingeroepen.

Ook nog uit een ander oogpunt, zegt spreker, is de taak van „Boeatan“ moeielijk. Het kan zijn, dat er te weinig wordt verkocht, doch voor dien bedroevenden staat van zaken is minder gewaar, dan voor te veel verkoop in de eerste tijden, want de goudde aanvulling der voorraden zal nog geruimen tijd bezwarend blijven.

geringschatting van hetgeen in Indië op nijverheidsgebied gemaakt werd, was oorzaak, dat het getal werkelijkbekwame kunstnijverers met den dag inkromp en is er wel herleving gekomen en het vertrouwen van den inlander in de waarde van zijn kunstarbeid werd opgewekt, maar niet in enkele dagen worden kunstenaars gevormd en eerst na tijden, zal er van geredelden uitvoersprake kunnen zijn. Verandering ten goede is sedert oprichting van den winkel te Weltevreden echter reeds op te merken. In de Maleische bladen sporen inlander hun landgenooten aan om den werkelijken kunstarbeid degelijk ter hand te nemen en op het gebied van de ciseleerd koperwerk is het aan de laatste bezendingen reeds te zien, dat de leerlingen beter werk leverden, fraaie van den arbeid uit vroeger tijden meer en meer nabij komende.

Maar niet alleen de kunstnijverheid en de huisvlijt, ook de producten der gewone nijverheid zullen de aandacht van Boeatan trekken en eene monsterkampong zal spoedig ingericht zijn, waar belanghebbenden zullen kunnen zien, welke takken van industrie met voordien in Oost- en West-Indië zullen kunnen worden beoefend. Met dien omvangrijken arbeid is men evenwel nog niet gereed gekomen.

Zal dit alles echter behoorlijk kunnen worden gedreven met het kleine kapitaal waarmee men begonste is? Reeds terwijl wij nog aan 't inrichten waren, kwamen er brieven uit binnen- en buitenland om zich voor commissie-handel aan te bevelen, doch daaraan zal men zeker niet kunnen denken, zoolang de derde serie van het kapitaal van f 30,000, waarvan de statuten spreken, niet is uitgegeven. Wel werden enkele inschrijvingen daarvoor ontvangen, maar de Raad van Beheer wil eerst door ondervinding zien, of de begaaven onderneming eene toekomst kan rekenen, vóór hij bepaald komt tot een om meer geld.

Hiermee zijn rede besluitende, verklaart spreker de permanente tentoonstelling van Boeatan voor geopend en spreekt den wensch uit, dat het door de samenwerkende velen tot stand gebrachte werk, mogen strekken tot blijvend voordeel der bevolking van Nederlandsche Oost- en West-Indië.

De aanwezigen namen nu een kijkje in den winkel, die het was duidelijk, dat hetgeen zij zagen op allen een zeer gunstigen indruk maakte. De drie op elkander volgende lokalen, vertoonden ieder op zich zelf een typisch en fraai geheel, dat er nog op scheen te winnen doordat de donkere hemel buiten het noodig had gemaakt de fraaie, eigenaardige lampen en lantaarns te ontstekende die door mej. v. d. H. ontworpen, zoo volkomen bij het geheel passen.

In het achterste lokaal, voor theesalon bestemd, werden door jonge dames den bezoekers thee en gebak aangeboden.

Van at 3 ure werd ook door verscheidene leden van „Oost- en West“ gebruik gemaakt van de uitnoodiging na de opening den winkel te komen bezoeken en volijverige bestuurder van den verkoop, mej. C. Loeb, was reeds den eersten dag druk in de weer om de koopenden in te lichten en te bedienen.

Oost-Indische berichten.

Rijst, tabak en indigo in Midden-Java. Danes employés in de suiker. Niet aangenaam voor suikerplanters. Ontvredenheid onder het personeel der Staatsspoorwegen. De tentoonstelling van chineseesche kunst. De sultan van Deli. Nederlandse kunstnijverheid en Europeanen. Weerschorsing van den demang van Bekasi. Garnizoen meer te Tjilatjap.

Rijst, tabak en indigo in Midden-Java. Aan eene particuliere correspondentie van de Mataram uit Klanten ontleent het *Bat. Nbl.*, dat de sawahs van minderen man er tegenwoordig een minder groot aantal aanblijven. De gewassen willen wel groeien en de regens komen goed door, maar een kleine vijand, de muus, knaagt aan de jonge planten en wordt in zijn vernielenwerk bovendien bijgestaan door de *omo* menschen. Met de tabak gaat het ook al niet naar wenschen. Het afsterven van planten houdt steeds aan en of dit niet genoeg is, worden ook nog duizenden planten door zware windvlagen, die met hevige regenbuien gepaard gaan, tegen den grond geslagen.

Met de indigobereiding wordt flinke voortgang gemaakt. Wel is de productie in de fabrieken per dag beduidend minder dan verleden jaar, doch dit behoort volstrekt ge-

gerustheid te baren omdat de planten overvloedig dragen en de verwerking van het blad hierdoor des te langer zal. Bovendien zal de kwaliteit ruimschoots de andere quantiteit aanvullen.

Dames-emploijes in de suiker. In het *Bat. Nbl.* lezen wij dat men op de suikerfabrieken ook al jonge dames schijnt te gaan employeren; althans er wordt op een dier ondernemingen een jufvrouw gevraagd voor de boekhouding en er moeten reeds een paar bakvischjes zijn voor bedoelde betrekking hebben aangemeld.

En tuinoepijzen van een der naburige suikerfabrieken zal een paar maanden geleden in het huwelijk met een jonge dame, die in het bezit is van een acte van apotheek; zij zou van de eigenaren der fabriek reeds de benoeming hebben ontvangen, om bij de volgende campagne wat toezien op den chemiker en waarschijnlijk wordt aan haar dat baantje vroeg of laat wel toevertrouwd.

Niet aangenaam voor suikerplanters. Aan hetzelfde blad ontleenen wij de mededeeling dat in Amerika eene nieuwe plant is ontdekt, die een waarlijk concurrent, zoowel van het suikerriet als van suikerbiet kan worden. De plant bevat eene groote hoeveelheid saccharine en suikerdeelen, die er gemakkelijk te winnen zijn. De ontdekker is de directeur van het Alouw-instituut te Ascunzion en volgens de door hem gemaakte proeven levert de aanplant een suiker, die 20 maal zoeter is dan die van suikerriet en suikerbiet.

Ontvreemding onder het personeel der spoorwegen. De chef der 4e afdeling der spoorwegen is van Bandoeng te Batavia aangekomen, hetgeen in verband moet staan met enkele inkomende verzoekschriften, waarin de bezwaren, gerezend de afschaffing der overwerkelden, worden in het jaar gesteld en waarin eene betere regeling der dag- en nachtdiensten worden verzocht.

De tentoonstelling van chineseesche kunst. In het *Bat. Nbl.* publiceert een reeks artikelen, door den heer H. Borel voor dat blad geschreven, over de tentoonstelling van chineseesche kunst in de loge. De heer Borel, die in China een studie heeft gemaakt van chineseesche kunst, is zeker wel de persoon, die de waarde der tentoonstelling op juiste prijs kan schatten. Wiens woord in dezen voor dat blad gezegd heeft. Zoo denkt ook het bestuur van den kunstkring er toe, dat den heer Borel uitnoodigde eene uitvoerige beschrijving te geven der tentoonstelling, welke beschrijving geïllustreerd in boekvorm zal verschijnen. Het blad vermeldt met de verklaring dat de beschouwingen van den heer Borel er ongetwijfeld toe zullen bijdragen de belangstelling voor chineseesche kunst aan te wakkeren, waar het nog noodig mocht zijn, ook op te wekken.

De Sultan van Deli. Deze vorst bereidt zich voor naar Medan aan het *Bat. Nbl.* wordt geschreven, waardigheids neder te leggen, die dan hoogstwaarschijnlijk zal worden opgedragen aan zijn zoon.

Inlandsche Kunstnijverheid en Europeaanse. In het *Soer. Hbl.* komt een belangwekkend artikel over onder bovenstaanden titel van de hand van den heer W. Broekhuijsen, behelzende een opwekkend betoog tot deelneming, op praktische wijze, aan het streven van de vereniging „Oost en West”, waarvan eerstdaags eene vergadering te Soerabaja zal worden opgericht.

De schorsing van den demang van Bekasi. In de laatste dagen aanleiding gegeven tot allerlei onlusten, gedeeltelijk gegrond op kennis van enkele wonden, anderdeels haar oorsprong vindende in het welbekende lichaamsdeel, waarop de meeste menschen reeds in zekere kind leeren zuigen, zoo schrijft men in het *Bat. Hbl.* De laatste onthulling maakt de *Javabode*, mededeelend dat de demang was gesnapt door de inbeslagname van een bankbiljet van f 25 en een som van f 10, die waren van een overeengekomen merk waren voorzien. Het *Bat. Nbl.* voegt hierbij, dat de geschorste demang zich door verdachten, prefentiefte gevangenen, beklaagd en ernstige misdrijven, heeft doen omkopen en zich bevindende zou hebben schuldig gemaakt aan knevelarij onwettige heffingen van de bevolking. Het onderzoek is nog in vollen gang.

Geen garnizoen meer te Tjilatjap. In de *Locomotief* wordt met beslistheid tegengesproken dat men, onlangs door den legercommandant aan de oude garnizoening en de observatiehoogte op het eiland Noesaembangan „Banjoe Ngapa”, gebracht bezoek betrekking heeft op een nieuw te bouwen bering en het plaatsen van garnizoenen aldaar. Een correspondent schrijft uit Tjilatjap aan de *Locomotief* dat echter de kustbatterij wel voorzien zal worden van geschut van den nieuweren tijd en deze stukken, die reeds uit Europa onderweg zijn, geplaatst zullen worden onder het toezicht van inlandsche bewakers of politie. Hij acht het ook verstandig ingezien door geen garnizoen te nemen met garnizoens-betopping door de plaats nog steeds zooveel gevallen van malaria voor-

West-Indische Berichten.

De goud-industrie in Suriname heeft in de maand november 11. niet veel opgebracht; maar omstreeks 46 grammogrammen werden in die maand te Paramaribo aangevoerd, waardoor het totaal van het, in 1903 ter hoofdstaats aangevoerde goud op 591993 grammamen werd gebracht.

Wij zijn er nog ver af dat in deze kolonie zoo groote productie op dit gebied gemaakt worden als in de naburige fransche kolonie het geval is. Maar de Lawa er nog en de heer von Faber, die den 30 December te Paramaribo terugkeerde, zou op zeer bemoedigende resultaten van zijn eerste tocht kunnen wijzen. De expedie moet, volgens de *Surinamer*, tot op ongeveer 60 kilometers ten Zuiden van de Gonini zijn doorgedrongen en vandaar verschillende monsters van kwartsen, gesteenten en zand hebben meegebracht, die per eerste gelegenheid naar Nederland zouden worden verzonden. Het nu reeds hier of daar aan een deugdelijk onderzoek van experts zullen zijn onderworpen. 't Ware te denken, dat nu reeds de pessimistische beschouwingen van den heer de Gelder over Suriname afdoende zouden kunnen worden wedregd. De heer von Faber zal waarschijnlijk in de maand Augustus as. weder de rimboe

intrekken en dan het terrein tusschen Tapanahony en Lawa explooreeren.

Behalve de droogte werken nu ook de menschen met om den goud-concessionarissen kleine productie te bezorgen. Onlangs zijn verscheidene goudvelden door placer-arbeiders aan het licht gekomen.

Men wil het in de goudmijnen op 'n andere manier aanleggen dan tot nu gevolgd werd. De *Surinamer* weet te berichten dat een aantal, van de Inini teruggekeerde goudvelden aan een concessionaris van een terrein aan de Boven-Suriname hebben voorgesteld, om groepsgewijze op zijn terrein te werken en de helft van het gevonden goud aan den concessionaris af te dragen. Het voorstel werd aangenomen en reeds waren 4 groepen, van 6 tot 4 man ieder, naar het placer vertrokken.

In de surinaamsche bladen wordt wel eens polemieker gevoerd, dat hoort er zoo bij. We hebben 'n nu niet over het onoverwinnelijk politiek-religieus gekibbel tusschen *Onze West* en de *Surinamer*, maar over een artikelje in de *Surinaamsche Bode*, dat wij om eens 'n ideeetje te geven van het zachtmoedig karakter onzer surinaamsche broeders, hieronder laten volgen.

M. de Red.

Door uw' tusschenkomst heb ik kennis kunnen maken met de artikelen van den heer Theodorus P. Krieger, *letterzetter* van beroep, in één der *alhier* verschijnende krantjes aan mijn adres naar aanleiding van mijn zakelijk stukje in uw nr. 97 j.l., waarin ik een ander opmerkte in 't belang van mijn Gemeente, de *Hernhutterische*. M. de R. Niemand weet 't beter dan U, dat ik geen zin heb reclame voor een halfdoode . . . te maken, daarom verzwig ik den . . . je waet 't; niet?

Nu alle grappes op een kant. Ik erken gaarne, dat de heer K. een getrouwe bezoeker van die gemeente is — men betitelt hem met den eere-naam van „een verdwaald schape”, — maar 't wil en kan bij mij niet in, dat hij steller van dat hatelijke en onwaarheidlievende stukje is, omdat hij voor een bekrompen en voor een redelijk mensch bekend staat.

Vroom (?) als hij is, kan hij moeilijk volhouden zonder zijn geweten (als dit er nog is) te bezoelelen, dat de geachte Spr. op bedoelden avond niet over *kranten* zou hebben gesproken.

Als hij met zijn Judasgezichte zat te sufen en te droomen. kan ik niet helpen, maar wakker *mannen* en *vrouwen* die in de kerk waren, hebben mijn artikel onderschreven en 't Bestuur der Gemeente mijne opmerking wellicht in gunstige overweging genomen, — dit is voldoende.

Nu wat anders! Zeg eris herr. K. hebt je zelf de woorden: „Ik eindig met het verzoek aan *Een Geneentid*, dat „mocht hij weer schrijven, hij *waarheid* en niet anders dan *waarheid* moet schrijven, en tevens zijn naam bekend maken. Dat is maanwerk. Het in het duster een 'andere aanvallen is het werk van den sluipmoordenaar,” neergeschreven?

Al zegt ge duizendmaal: „Ja, ik ben 't!” nochtans geloof ik 't niet, omdat je te onnozel (dom) en te zoet voor bent; neen, ik denk dat een *adder* in 't gras zit, — kijk achter of op je.

„Sluipmoordenaar!” Wat is dat voor een ding; is het 'n caricatuur-mensch, een levend popje uit wiens bast niet anders dan *gal* getapt wordt?

Beste heer K. mijn naam is *Vuursteen*, en dan? Nu geef ik u een vriendelijken raad:

Als iemand u met galstoffen wil vaccineeren, zeg hem in naam des Heeren:

„Neen, lief popje! ik wil geen giftig werktuig zijn; begrepen?”

Ook moet je vroomheid (?) niet zoo ver gaan, om altijd op de barmhartigheid van dien Heer te rekenen, want wat baat 't u de wereld te overwinnen ten koste van uw' ziel. De Heer zij met U!

De Britsch-Indiërs zijn er niet erg op gesteld dat men hun alleen en niet ook den anderen gekleurden immigranten-arbeiders den titel van *koelie* geeft, zooals valt op te maken uit het volgende, aan *Onze West* ontleend ingezonden stukje van een immigrant, die al merkwaardig goed hollandsch moet hebben geleerd:

„Koelie.” Waartoe die naam? Wie heeft ons dien titel vereerd? Heeten wij „koelies” omdat wij onder contract hier zijn gekomen? Maar Javanen en Chinezen dan? Kwamen die niet onder contract? Waarom hen dan bij hun landsnaam genoemd en ons steeds „koelies”, ook nadat wij vrij zijn? Die naam is de eenige hinderpaal die velen van ons belet in Suriname te blijven. En zoo zij, die onder contract kwamen *koelie* genoemd worden, waarom dan ook hun familie? Die heeft daaraan toch geen schuld. Als iemand een dief is, zijn daarom ook zijn bloedverwanten dieven? Als iemand blind is, moeten dan ook zijne bloedverwanten blind zijn? Als iemand in de gevangenis geweest is, moet hij dan steeds gevangene blijven heeten?

Koelie noemde men in vroeger tijd de slaven. Maar die slaven blijven niet altijd slaaf. De Israëlieten waren in Faro's tijd slaven in Egypte. Toen Mozes kwam, werden zij daarvan verlost. Daarna waren zij geen slaven meer, en wie ze zoo noemen is strafschuldig. Zouden de slaven van Suriname die in 1863 vrij werden, zich niet beleedigd achten als men hen nu nog slaaf noemde? Maar wij Britsch Indiërs die nooit slaven waren, worden bij voortdurend *koelie* genoemd.

Vroeger dacht ik, dat men ons *koelie* bleef noemen zolang wij arm waren en onaanzienlijken arbeid verrichtten. Maar ik zie dat ook zij die welgesteld zijn geworden, en anderen die als tolk of agenten van politie in Gouvernementsdienst zijn gekomen, den naam van *koelie* behouden. Gesteld een Britsch Indiër wordt koopman of wat anders, waardoor hij rijkdom vergaart, hij geeft zijn kinderen een goede opvoeding, laat hun grondig onderwijs geven, waardoor zij wellicht later een hooge betrekking, van Rechter of Commissaris bijv. zouden kunnen bekleden. Toch zullen die genoemd worden *koelie-Rechter* en *koelie-Commissaris*, evenals men thans spreekt van *koelie-tolk*, *koelieschoolmeester*, *koelie-koopman* en *koelie-politie*.

Daarom is het Britsch Indiërs tegenzin zich blijvend in Suriname te vestigen.

Niet alle Br. Indiërs echter vatten dit woord als een beleediging op. De kasten *Tjannar*, *Pasi*, *Moeshur* en andere bekleden hier, vergeleken bij vroeger, een hooge positie. Voor hen is de benaming van *koelie* geenszins eene beleediging. Maar zij is dat wel voor de hooge kasten: *Brahman*, *Tjhat aris* en *Muselman*.

Ik stel 3 vragen, om die zelf te beantwoorden: 1e waarom is 't verkeerd ons steeds *koelie* te noemen? 2e is die benaming voordeelg voor Br. Indië? 3e is zij voordeelg voor Suriname?

Over de eerste vraag zou ik een boekdeel kunnen vullen. Ik merk hier slechts op, dat *koelie* naar onze opvatting is iemand die geregeld knechtwerk doet, die geen vaste verblijfplaats heeft, die van ieder schoppen en trappen moet kunnen verdragen, die hoognaamd niets waard is.

De tweede vraag beantwoord ik bevestigend. Als wij niet steeds *koelie* bleven heeten, zouden velen er niet aan denken terug te keeren naar hun land. Want in Suriname is het

beter; epidemien en hongersnooden komen hier niet voor. Nu gaan velen echter naar hun land terug en nemen de hier vergaarde spaarpenningen mede. Is dat niet in 't voordeel van Britsch Indië?

De derde vraag zal ontkennend beantwoord moeten worden. Suriname is groot. Maar wie zal de wouden vellen, als er geen menschen zijn? Wat is een Regeering, zonder krachtige bevolking? En als de Britsch Indiërs weggaan met hun spaarpenningen, is dat niet in 't nadeel van 't land?

Een ontmoeting heeft mij op de gedachte gebracht het bovenstaande te schrijven. Ik zat voor mijne woning.

Een zwarte man op een fiets kwam aanrijden. „Koelie-man geef mij wat water”, zeide hij. Het water heb ik hem niet gegeven. Ik had lust ruzie met hem te maken. Ik liet het na uit respect voor de Regeering. Ik was in mijne woning. Hij kwam wat verzoeken. Was er reden mij zoo onbeschoft aan te spreken?

Cacao-Cultuur in Suriname.

In ons no. 42 van 31 December j. l. namen wij uit de *Nieuwe Surinaamsche Courant* van 15 November over het artikel: „De hartader der kolonie.”

In verband hiermee vestigen wij thans de aandacht onzer lezers op hetgeen in het nummer van 6 December j. l., onder het motto: „Groote landbouw”, over de cacao-cultuur wordt gezegd.

Het beste, dunkt ons, om door een ieder goed begrepen te worden, is, dat wij ook ditmaal het geschrevene in zijn geheel weergeven:

„Leefden de eigenaren van cacaoplantages in de kolonie in de zoete hoop, dat het met de krullotenziekte der cacao-cultuur wel keeren zou; dat die ziekte, na te hebben uitgetierd, wel van zelve zou ophouden en dus alles in den normalen toestand terugkeeren; — thans gelooven wij, geven zij den moed op.

Helaas, het is ook om den moed er bij te verliezen, zoo treurig is het gesteld met de plantages in Commewijne. De een na de andere verloopt gaandeweg.

Langzamerhand ziet men 40, 50 tot 80 akkers cacao, die vroeger in volle levenskracht stonden, bloeden en ruime productie gaven, totaal verwoest worden en afgeschreven, omdat de cacao-boomen sterven, als een prooi der verschrikkelijke krullotenziekte.

Na is men in den laatsten tijd wel geneigd geweest den eigenaren de schuld te geven van het hun overkomen ongeluk, omdat zij in de dagen van voorspoed niet gedacht hadden aan „reservervaks” te houden.

Alsof dit zoude helpen bij de thans heersche ziekte, voor welke niemand een middel weet aan te wenden om haar te bezweeren. . . . Het mag ter vergoelijking van die eigenaren niet verzwegen worden, dat zij, toen de ziekte ernstig werd, niet stil hebben gezeten.

Men kan zich herinneren; dat toen ongeveer twee jaren geleden prof. Went in de kolonie kwam om onderzoek te doen naar die ziekte, hoe hij ontvangen werd. — haast als een Messias — en hoe in een vergadering van de Landbouwvereniging al die eigenaren homogen en met geestdrift aan al de eischen, die prof. Went stelde om een proefstation, — het redmiddel door hem aangegeven — op te richten, voldeden.

En nadat kort daarop de Begroting der kolonie een post was uitgetrokken voor dat proefstation enz; vestigde men uiteraard alle hoop daarop en bleef er op wachten.

Wat werd er toen van?

Men wachtte, zóó had men vertrouwen in prof. Went. Dit vertrouwen wog zoo zwaar, dat toen sommigen der plantage-eigenaren, het wachten moede en onderwijl de cacao-cultuur totaal ten ondergang neigde, pogingen deden om Dr. Zentner van Java hier te krijgen, waartoe zij, tot iederen prijs, wilden bijdragen. — waren er anderen, die hen bestraffen: Men moest blijven wachten op het rapport van prof. Went en op het proefstation.

Men wachtte opnieuw.

Maar men wachtte met een beklemd hart, want de krullotenziekte bleef gestadig de cacao-cultuur verwoesten.

Toch bleef men wachten, doch, het spreekt van zelf, in een spanning, die geen grenzen kende, in een koortsachtige spanning.

Het moet ook gezegd worden, dat men heel veel verwachtte van het rapport van prof. Went, naardien een geleerde als deze hoogleeraar — die zoo tuk op afkeuring was over hetgeen anderen deden als zich duidelijk liet zien in zijne critieken uitgeoefend op den direct. v. onze cultuur, op dr. van Cappelle e. a., — wel het bovenste beste moet geven.

Thans verschijnt het rapport. Edoch, de eigenaren van de cacaoplantages zijn er niet verder mede. Het rapport, geeft hun te kennen, en wel met een wetenschappelijke taal beschreven, dat er krullotenziekte heerscht in de cacao-velden van Suriname, meer niet

En daarop nu hebben zij twee jaren moeten wachten, inmiddels aanzien, hoe allengskens die krullotenziekte den een na den anderen cacao-boom ten gronde richtte, tot zij thans zulk een schade heeft aangericht, dat men den moed begint te verliezen en vreest, of die plantages wel ooit meer te redden zullen zijn.

In ons no. 1184 van 15 November II. deden wij in een hoofdartikel „De hartader der kolonie” uitkomen, dat het tot de plichten van den Staat behoort, om wetenschappelijke „organen in het leven te roepen”, die de techniek van de cacao-cultuur kunnen verbeteren, waarbij hij „het recht” heeft om, ter verkrijging van middelen, een belasting daarvoor uit te schrijven.

Hebben vroeger besturen der kolonie dezen plicht, die op hen rustte, niet begrepen en hebben de Koloniale Staten hun daaraan ook niet herinnerd — twee jaren geleden werd het besef daarvan bij het toenmalige bestuur wakker; toen zou er een proefstation komen, terwijl de belanghebbenden niet ongeniegd waren om ook het hunne tot de kosten bij te dragen.

Reeds twee jaren wacht men te vergeefs daarop. 't Is waar, Dr. van Hall is per laatste alhier aangekomen boot van de K. W. L. M. in ons midden gekomen om de leiding van het proefstation op zich te nemen.

Zal men echter voor sommige der cacaoplantages niet te laat „de put dempen”, nu „het kalf reeds verdrongen is”? En hierin is het bestuur der kolonie of de Regeering in het Moederland van schuld niet vrij te pleiten.

Ons dunkt, dubbel en zwaar is de schuld.

Want eerst verzuimde het — in de landbouwkolonie — landbouwonderwijs te doen geven, de elementen van den landbouw, de „hartader der kolonie” wetenschappelijk toe te rusten, opdat de landbouw ook wetenschappelijk kan worden gedreven.

En later, toen er tengevolge van dit verzuim ook geen wetenschappelijke kennis onder de planters kwam en de krullotenziekte uitbrak, men dus geen wapens had om haar te bestrijden en men hulp zocht bij de wetenschap, liet het Bestuur naar die hulp twee jaren lang wachten; — wachten tot de moed geheel is opgegeven.

Al moeten wij nu erkennen, dat met dit schrijven al het gepliepte verzuim nimmer weder goed kan gemaakt worden het is, dunkt ons, toch plicht onzerzijds om er op te wijzen dat het voor de kolonie te loor gaan van vele bloeiende

cacaoplantages, die met hare productie de Maatschappij indirect schraagden, aan het Bestuur der kolonie te wijten is, ook aan de Koloniale Staten, die verzuimd hebben het Bestuur aan zijn plichten te herinneren.

En het is o. i. goed hierop te wijzen met betrekking tot de toekomst.

Want zal de kolonie een proefstation krijgen; — naar onze bescheiden meening, zal deze goede inrichting toch in gebreke blijven algeheel nuttig voor de kolonie te zijn, zoo daarbij geen gelegenheid wordt gegeven om landbouwonderwijs te genieten, indien de geleerde, die met de leiding van het proefstation belast zal zijn, steeds verstoken zal blijven van wetenschappelijken bijstand.

Wat ons vooral tref in de hier overgenomen verwijten, is de schuld, die zoo ten rechte, dunkt ons, aan de „Koloniale Staten wordt gegeven.

Waar toch zoals in Suriname, een begin van zelfbestuur de grondslag der Koloniale instelling vormt, rust in de eerste plaats de verantwoordelijkheid voor den goeden gang van zaken op het lichaam, dat de plaats eener volksvertegenwoordiging vervult. Zal de toekomst van Suriname, zooals wij hopen, de pessimistische voorspelling logenstraffen, die onlangs van den heer J. A. de Gelder uitging, dan moet dit, naar onze meening, in de eerste plaats gebeuren door de energie, die in het land zelf wordt getoond.

Uit O.-Indische bladen.

Goud in Atjeh. Aan het *Bat. Nbl.* ontleenen wij met betrekking tot het onderzoek, van gouvernementswege ingesteld naar de aanwezigheid van goud in Atjeh, naar aanleiding van het verslag van het mijnwezen over het 2e kwartaal, dat op het einde van het vorige kwartaal met het goudonderzoek aan de Wajla-rivier is begonnen. Verder dat de opvoer van het benodigde materieel tengevolge der aanhoudende regens eenige vertraging heeft ondervonden. Zowel in het rivierbed als op beide oevers zijn verschillende oude waschplaatsen aangetroffen, enkele waarvan, den tijd der voorbereidende werkzaamheden niet in aanmerking genomen, den ontginning per dag 2 tot 10 dollars aan goud opleverden.

Deze werkplaatsen zijn in het uitsluitend bezit van den ontginning en kunnen in het droge jaargetijde wegens gebrek aan water niet worden bewerkt. In het natte jaargetijde geschiedt dit slechts zoolang tot dat voldoende goud is verkregen, om eenigen tijd in de levensbehoeften van den ontginning te voorzien. Deze arbeid is den Atjehers echter te zwaar. Zij houden zich dan ook thans liever bezig met den aanplant van peper die op gemakkelijker wijze goede winsten oplevert.

Met het minder inspannend goudwassen in de rivier zelf houden zich hoofdzakelijk vrouwen bezig. In den regel is hierbij de opbrengst geringer dan in de boven-gevoemde terreinen. Alleen stroomopwaarts van Lantjong zoolang bij Djambo, Laboe, ladang Keumala, Ara, Ladioen en Anoe werden goede resultaten verkregen, hetgeen de bevolking van heinde en verre deed toestroomen. Voornamelijk verwachte men het rivierzand dat tusschen de grotere steenen uitgegraven en zelfs uit grotere diepten opgedoken werd.

Het goud komt hier voor ter grootte van rijstkorrels; ook worden enkele „nuggets” gevonden.

Met gebruikmaking van bij de bevolking verkregen inlichtingen werden de werkzaamheden naar gelang van omstandigheden vervolgd. In de eerste plaats diende nagegaan te worden of de afzettingen op de beide oevers met voordeel op een of andere hydraulische wijze zouden kunnen worden ontgonnen, waarbij tevens de mogelijkheid van het uitbaggeren en verwasschen (dredging) van het rivierzand in het oog moest worden gehouden.

Hier toe werden op de verschillende plaatsen welke bij den Atjeh in bewerking waren, proefwassingingen gedaan en wel van uit Koeala Bèe stroomopwaarts. Om eenigszins grotere hoeveelheden te kunnen verwasschen, werd gebruik gemaakt van houten goten met wollen deken bekleed, waarin het zwaardere materieel teruggehouden werd, dat dan later op waschbakken (indangs) werd schoongewasschen om het goud te winnen.

Bij deze proefwassingingen werden uitkomsten verkregen, waaruit blijkt:

1e. dat het goudgehalte zeer afwisselt en 2e. dat de oudere afzettingen aan den benedenstroom goudrijker zijn dan het rivierzand.

Wat aangaat de vraag of materiaal voor een exploitatie op groote schaal aanwezig is, diene het volgende:

Terwijl de proefwassingingen onder toezicht van het opzierspersoneel geschiedde, werden nog eenige tochten gemaakt naar den bovenloop der Wajla waarvan een tot ladang Keumala, een ander naar Ara, Ladioen en Anoe en verder over Geumpang en Tangsé naar Sigli en werd hierbij een groot gedeelte der Kawaj XII doorkrust. Nabij ladang Keumala werd kalksteen aangetroffen (carbonisch) waarop eruptief gesteente en breccien. In schreuren en spleten was het goudhoudende zand afgezet, dat op indangs verwasschen werd. Bij Ara, Ladioen en Anoe stonden oudere leien aan en werd in de rivier goud gevonden, terwijl dit volgens berichten ook moet voorkomen tusschen Anoe en Pameut.

Van Anoe werd de tocht voortgezet langs de Kr. Meugeurtjeng, Kroeeng Langleue en Aloee Batée Mérah naar Geumpang. In beide eerstgenoemde rivieren werd een weinig goud gevonden, doch bij de bevolking zijn zij niet als goudrijke bekend.

Te Geumpang werd de Kr. Geupoh, een zijtak der Teunom-rivier, als goudhoudend aangewezen, ofschoon in de Wajla betere resultaten werden verkregen. Het gesteente is hier bijna uitsluitend van eruptieven aard, terwijl ook kalksteen voorkomt b.v. tusschen Geumpang en Tangsé. Te oordeelen naar de berichten, schijnt men zich ook te Tangsé niet met goudwassen te hebben beziggehouden en werden daarvan ook geen sporen gevonden, zoodat de Kawaj XII haar naam van goudrijke te zijn, blijkbaar hoofdzakelijk aan de Wajla-streek te danken heeft, ofschoon niet over het hoofd mag worden gezien dat ook aan de Boven Meureuboh nabij Beutong en in de Seunagan-rivier goud wordt gevonden.

Voorloopig kan dus het onderzoek tot de Wajla-rivier beperkt blijven en moet worden getracht het goud tot in zijn oorspronkelijke ligplaats op te sporen. Dit kan in deze terreinen alleen met vrucht langs de rivier geschieden en daar deze niet te doorwaden is, werd van af ladang Keumala aangevangen met het kappen van een pad langs de oevers, ten einde het onderzoek te vergemakkelijken.

De minder goede gezindheid der bevolking en enkele kleine kwaadwillige benden vergemakkelijken deze taak niet, daar steeds onder militaire dekking gewerkt en een tusschenbivak te ladang Keumala vastgehouden moet worden, ten einde de opgevoerde vivres op te stapelen en te beschermen.

Ten slotte dient nog te worden vermeld dat een zestal gesteentemonsters als rolstukken in de rivier gevonden op goud werden onderzocht, echter met negatief resultaat.

De Sabangbaai. In de *Locomotief* vinden wij van

ADVERTENTIËN.

Postzegelverzamelaars.

Voor elke afwijking van den normalen haargroei wende men zich om **kosteloos advies** tot den Hofkapper

Justman Jacob
Korte Poten 40, 's-Gravenhage.

Firma H. G. J. L. MEIJNERS.

Effecten- en Algemeen-Assurantie-Kantoor.
's-Gravenhage, Heemskerkstraat 20.

Mevr. M. STOFFERS, v. Swietenstr. 134.
Indische Uitrustingen. Reform-onderkleeding.
Huishoudelijk Maleisch.

Wegens vertrek naar Indië tegen zeer billijken prijs ter overname aangeboden een goed onderhouden

INBOEDEL.
Dagelijks te bezichtigen, na vooraf betel te hebben gevraagd.
E. KUNST-HEIJNEMAN.
2e Schuijftstraat 2, Den Haag.

R. E. J. Zieck en Zoon,
KLEEDERMAKERS,
Franklinstraat 92, Den Haag.

Leveren **KLEEDING NAAR MAAT** van solide stoffen en billijken prijs.
Atelier voor nette reparatiën.
Kleeders die goed gekeerd kunnen worden, worden als nieuw afgeleverd.

A. SCHARENBERG,
Hofleverancier.

GROOTSTE KEUZE
Thee- en Presenteerbladen,
THEESERVIEZEN,
Koffiestelletjes, Bouilloirs,
enz. enz., enz.
's-Gravenhage, Hoogstraat 13

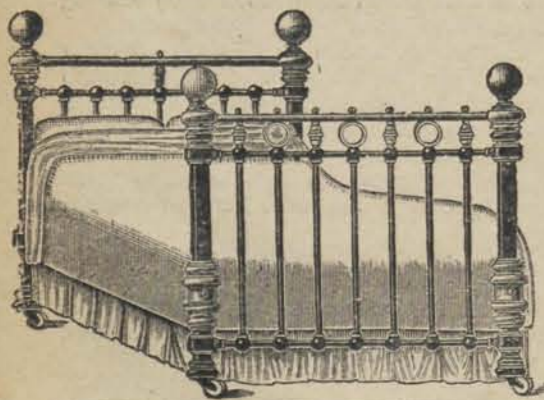
Bij de Uitgevers-Maatschappij **HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG** te 's-Gravenhage is verkrijgbaar:

AANTEKENBOEK voor betaalbaar gestelde **COUPONS en DIVIDENDBEWIJZEN.**
Prijs 40 cent.

Het Weekblad voor Incourante Fondsen van BROEKMAN en HONDERS schreef hierover:

Door de Uitgevers-Maatschappij "Het Gemeenschappelijk Belang" is uitgegeven een "Aanteekenboek" voor betaalbaar gestelde Coupons en Dividendbewijzen, waarin de bladzijden per maand, Januari-December, volgen, met 8 hoofden ter invulling van de benaming der effecten, nominaal bedrag der stukken enz., alles tusschen staande lijnen. Voor verschillende aanteekeningen van effectenbezit is zulk een register zeker nuttig en de prijs van f 0.40 wel waard.

Th. A. A. SIMONIS
34 Groenmarkt.
DEN HAAG over de Prinsestraat.

Ledikanten, Spring- Kapok- en Paardenharenmatrassen, etc.
in GROOTE KEUZE,
BILLIJKE PRIJZEN en SOLIDE QUALITEIT.

Vraagt mijn **RECLAME CATALOGUS** (Januari 1903) die U gratis en franco wordt toegezonden.
H. W. M. M. BRANS, Rotterdam.
Philatelistisch Bureau. — Geldersche Kade 12.

AGUILAR'S
PORT-, SHERRY, MADEIRA en fijne TAFELWIJNEN, zijn alom bekend.
Hoofdkantoor: Heerengracht 3, Den Haag.
Bijkantoor: BATAVIA, B. DE BAS & Co. Succursalen: UTRECHT en LEIDEN. Agentschappen op alle Hoofdplaatsen in Ned. Indië.
Interc. Telefoon 264.

A. PUTMAN CRAMER,
Gedipl. Piano-onderwijzeres.
Obrechtstraat 122. Den Haag.

S. van Poeteren,
Cand. Notaris te 's-Gravenhage, Laan van Meerdervoort 134.
Correspondent der 's-Gravenhaagsche Maatschappij ter Verzekering tegen Brand- en Zeegevaar, van 1835.
Sluit verzekeringen tegen Brand- en Zeegevaar.

L. Boellaard,
oud-leerling van het Amsterdamsche en Leipziger Conservatorium, beveelt zich beleefd aan voor viool, theorie en ensemblelessen etc. Matige conditiën. Zeer goede referenties.
Adres REGENTESSELAAN 202.

Wederom ontvangen de zoo gunstig bekende en alom geroemde
RONDDRAAIENDE Achterlappen, welke scheeflopen der **HAKKEN** onmogelijk maken.
MIDDELKOOP'S Schoenmagazijn,
Korte Houtstraat 1, Den Haag.
Wacht U voor minder kwaliteit namaakfels,

BRANDSTOFFENHANDEL
C. AANDEWIEL,
Hofleverancier.
's GRAVENHAGE, Sumatrastraat 145, Teleph. 1427.
SCHEVENINGEN, Badhuisstraat 103, Teleph. 2854.

BRAND-APPARATEN der nieuwste vinding, van de eenvoudigste tot de meest complete.
Groote voorraad Fijne Houtwaren.
TENZER'S VLOEIBARE VERF voor Hout, Gobelin, Fluweel, enz.
TENZER, Oude Molstraat 15, Den Haag.
Eenigt speciaal Magazijn. Geen goedkoop adres in Binnen- of Buitenland.

Kopen of verkoopen, huren en verhuuren van **HUIZEN, VILLA's, BOUWGRONDEN**
FALKENBURG en Co.
Bureaux voor Bouwkunde, Handel en Verzekering.
DENNENWEG 64, — 's Gravenhage.
Toezending Woninggids gratis.
Registers voor PENSIONS ten Kantore ter inzage.
Ook ligt deze gids op de informatiebureaux der Vereeniging "OOST en WEST" te 's-GRAVENHAGE en te WELTEVREDEN ter beschikking van belangstellenden.

SIEGEL-PIANINO.
Zie beoordeelingen van binnen- en buitenlandse autoriteiten, Musici en Technici,
HOOFDAGENTSCHAP v. Nederland, Nederl.-Indië, België en Zuid-Afrika,
EERSTE NEDERL. MAATSCHAPPIJ tot Fabr. en Inv. van Muziek-Instrumenten,
voorh. D. ANSINGH en Co., Zwolle.

FIGUURZAGEN is een leerzaam tijdverdrijf.
Houtsnijden is even interessant, doch over het algemeen beoefenen de Dames liever de **Houtbrandkunst.**
Alle benodigdheden voor deze schoone liefhebberijen leveren **SINDERAM & Co., Huidenstraat 28 en 33, Amsterdam.**
Vraag prijscouranten s. v. p.

KON. NED. STOOMVERWERF
Opgericht 1864.
J. HOEVELS.
ROTTERDAM.
CHEMISCHE WASSCHERIJ.
DAMES LAMBOUY, 2e Wagenstraat 86a, Den Haag.
W. VAN OLPHEN, Molenstraat 39, " "
B. STRAUB, Frederikstraat 10, " "
VAN ROOY, Paul Krugerlaan 20, " "

B. F. G. DALDERUP,
ATJESHSTRAAT 68-68a-70, hoek Batjanstraat.
Het beste en voordeelgste adres voor **BUSGROENTEN, UITGEWOGEN GROENTEN, ZUURKOOL, GEDROOGDE GROENTEN, GEDROOGDE VRUCHTEN, VRUCHTEN IN BLIK, GELD. ROOKWORST.**

Eduard Pelger,
MAGAZIJN VAN **HEERENHOEDEN en PELTERIJEN**
Prinsestraat 39, 's-GRAVENHAGE.

PAUL C. KAISER,
Prinsestraat 66,
Elandstraat 94, Weimarstraat 35,
Heerengracht 24,
levert alle soorten brood, van de BESTE hoedanigheid.

Lambert Waterreus,
Sumatrastraat 279, b/d Bankastraat, Den Haag.
TELEPHOON 1447.
Importeur van Indische Ingrediënten voor de Rijsttafel.
Goela aren, Mie, Soe-oen, Ketan, Kemirie, Kloekak, Gandaria en Rebong assin, Roode visch, Ketjap Bentings, Bombaj's ducks, Samballans, Boemboe's, Guava, Gebroken Mie 20 cts. de 5 ons (tijdelijk), Geraspte Klapper.
V. WOERKOM'S Nieuwe Jams en Vruchten op eigen sap (onovertreffbaar).

AGENTEN.
In onderstaande plaatsen worden agenten gevraagd tegen hooge provisie voor de exploitatie van
HET KOLONIAAL WEEKBLAD.
Br. fr. met opgave van tegenwoordige betrekking aan het bureau van dit blad, dat gaarne nadere inlichtingen verstrekt.
Amsterdam, Apeldoorn, Arnhem, Breda, Groningen, Leiden, Nijmegen, Rotterdam, Utrecht en Zutphen.

R. Glastra.
5-5a BIERSTRAAT, DEN HAAG.
in VERHUIZINGEN,
MET GROOTE en KLEINE MEUBELWAGENS.
Manden en Kisten gratis in bruikleen.

SNOEREN'S
Superieur
SCHOEISEL
verkrijgbaar:
NOORDEINDE 150, 's-GRAVENHAGE.
Maat- en Reparatie-Inrichting.

MAGAZIJN van BEHANGERSARTIKELLEN.
Meubilering. Stoffeering. Decoratiën.
H. P. MEIJS,
Reinkenstraat 25, Den Haag.
GOEDKOOP ADRES voor alle voorkomende werkzaamheden.

HEINEKEN'S
(Oudste) Glazenwasscherij
Stoom Jaloezieën- en Rolluikenfabriek.
Driehoekjes 3, voorh. Wagenstraat 39a, Den Haag.
Telefoonnummer 2478.
Amsterdam, v. d. Helststraat 1.
Utrecht, Potterstraat 20.
Hilversum. Arnhem. Nijmegen.

Vereeniging OOST en WEST.
Afdeling 's-Gravenhage.
Aan het Bureau Laan van Meerdervoort 195, zijn van 10-12 en van 2-4 uur inlichtingen te bekomen omtrent de volgende personen die werk zoeken.
Men kan die inlichtingen ook per brief vragen aan den Secretaris der 3de Commissie den heer G. C. A. DE WIT, de Perponcherstraat n°. 93.

Een Dame die lessen geeft in Noorsch, Zweedsch, Duitsch en Italiaansch.	Een Heer voor Corrector aan een drukkerij.
Eene Dame voor Juffrouw van Gezelschap of lectrice.	Twee Dames voor waarnemen van een huishouden en naar Indië gaan.
Een bekwame linnennaaster.	Twee Dames om bejaarde dame gezelschap te houden.
Twee jonge Dames die als Gouvernante of Bonne naar Indië willen.	Een Dame zoekt plaatsing als Stenograaf, ook voor les geven.
Twee geg. Ind. militairen voor oppasser, gelophalen enz.	Twee Dames om met eene familie op reis te gaan; waarvan de ééne Hollandsch, Duitsch, Fransch en Engelsch spreekt, hebben veel gereisd.
Vier Dames voor pianolessen.	Eene Juffrouw voor Depôthoudster.
Een Heer voor administratieve betrekking of magazijnmeester.	Twee gew. O.-I. ambt. voor adm. betrekking.
Twee Dames voor het maken van uitzetten (eene te Leiden).	Eene Dame v/h maken van fijne handwerken.
Eene Dame voor onderricht in fröbelien (heeft diploma).	Twee jonge Meisjes om als kinderjuffrouw mede naar Indië te gaan.
Een gep. off. reeds enige jaren in Indië werkzaam geweest, voor adm. betrekking.	Eene dame voor het verplegen van een zieke dame.
Eene baboe wenscht met eene familie naar Indië terug te gaan.	Een geg. Ind. korpl. schrijver voor adm. betrekking.
Eene andere baboe, die hetzelfde vraagt, om te Marseille of te Genua aan boord te komen.	Eene Dame voor Zanglessen.
	Eene vrouw van middelbaren leeftijd tot assistentie in eene kleine huishouding.

De 's-Gravenhaagsche Boek- en Handelsdrukkerij voorheen Gebr. Giunta d'Albani.

den heer M. Vierhout, die met 1 Januari a.s. zal optreden als hoofdredacteur van dat blad het volgende over Sabang:

„Wat Sabang voorhands belangwekkend maakt, zegt hij, is het taferel van een haven in wording. De primitieve inrichting tot lossen en laden, open loodsen voor opslag van goederen, het werken 's nachts bij IJlicht, de weg naar het hotel, alles draagt het merk van een vooruitgeschoven post van handel en scheepvaart, die nog een fullressed station moet worden. Met voortvarendheid streeft de vennootschap „Zeehaven en kolonstation Sabang" naar dit doel. De „Oranje" toch had er de zware machines voor een elektrische installatie tot het innemen van kolen te lossen. Ook daarbij onbehaarde Sabang's nog jeugdige leven. De chineesche koelies in de scheepsruimten bleken, op 't zachtst gezegd, nog later onervaren. Zij waren liever niet dan wel onder de luiken. Bij aanvang van het werk daalden zij uiterst langzaam langs de steile ladders, als konden zij altoos nog vroeg genoeg beneden komen tusschen de moeilijk te verwerken stukken; maar was het oogenblik der aflossing aangebroken, dan joegen zij elkander Ajo! Ajo! den lader op! 't Is voor een deel aan deze toekortkoming te wijten, dat de „Oranje" deze eerste maal langer te Sabang moest blijven, dan de gezagvoerder zich had voorgenoemd.

De Paketvaart heeft zich te Sabang reeds gerieflijk ingericht; stellig zal ook de „Nederland" er zijn eigen tenten opslaan. Voor een snelle doórris naar Sumatra's Noordkust en Deli was zorg gedragen. Op den dag der aankomst van de „Oranje" lag de „Both" gereed om nog denzelfden dag de passagiers voor Koeta-Radja over te brengen en den volgenden dag vertrok de „Janssens" naar de Oostkust. Dat enkele passagiersgoederen, niet vertrouwd met de nieuwigheid, niet zoo vlug medekonden met de „Both," zal aan de wet der inertie van alle stof gelegen hebben, of... wellicht ook aan andere omstandigheden.

De Sabang-haven beleefde tot dusver een vrij gelukkig jeugd; de „Oranje" lag er in gezelschap van de „Regentes", de „Bezoekie", de „Both", de „Janssens", twee gouvernementsschepen en een chineesche stoomboot. Men draagt roem op de vloot van zeven Russische oorlogschepen te overbergen, die te Sabang kolen, water en provisie innamen, — gelijk wij dezer dagen mededeelden — thans zijn ook de Russische marineschepen Czarewitch en Bajan Sabang binnengekomen. Men hoopt dat Rusland uit onwil jegens Engeland een vaste klant voor ons zal worden, en dat Duitsland eerlang het voorbeeld zal volgen. Ik vernam ter plaatse, dat den Russen zeer voordeelige voorwaarden waren aangeboden voor kolonladen etc. ten einde, nu dit vischie uitwepend, later den menschen kabeljauw te vangen. Mogen we derhalve niet te veel gewicht hechten aan de verschijning der russische schepen in Sabang's wateren; de manoeuvre zelve schijnt ons niet kwaad uitgedacht en zal allicht eenig effect naar buiten hebben.

Tusschen, de baai gunstig gelegen, is niet ruim, slechts 1500 M. lang en 900 M. breed. Erkend is, dat zij voor ten hoogste 12 groote schepen plaats biedt, van welke twaalf er dan maar zes aan de steigers zouden kunnen worden gemeerd. En het is de vraag, of bij zulk eene bezetting der baai het manoeuvreeren der schepen bij min gunstig weder niet gevaarlijk zou worden. Wie de hier aangeduide, betrekkelijk geringe capaciteit der nieuwe haven in het oog valt, zal zich waarschijnlijk niet voegen bij hen, die vreezen, dat Engeland, vertoorn, wegens de concurrentie, die wij Singapore gaan aandoen, het ons lastig zal maken. Als de Sabang-baai vol van schepen lag, die te Singapore behoorden, zou men er te Singapore niet veel van merken.

Een nieuwe vraag is 't of, met het oog op het engelen kolonstation Singapore, de ligging van onze Sabang-haven aan den ingang der straat van Malaka niet de aandacht van andere begeerigen tot dit noordelijkste eiland van onzen archipel zou kunnen trekken. Wij Sabang nog het hertoe noodzakelijke produceerende achterland mist om een natuurlijke uitvoerhaven te zijn de Deli-tabak buiten rekening gelaten — valt een capaciteit der nieuwe haven in het oog valt, zal zich waarschijnlijk niet voegen bij hen, die vreezen, dat Engeland, vertoorn, wegens de concurrentie, die wij Singapore gaan aandoen, het ons lastig zal maken. Als de Sabang-baai vol van schepen lag, die te Singapore behoorden, zou men er te Singapore niet veel van merken.

Wij willen echter optimistisch over Sabang denken en de schrijver. Het moge er in slagen perperhandel tot zich te trekken en de schepen der „Nederland" en de „Paketvaartmaatschappij" voor zich te behouden. De zaken zullen voortaan de Rotterdamse Lloyd voor de communicatie met het moederland verkiezen: de „Nederland", die te Sabang voor aansluiting zal zorgen, schijnt allicht een goed deel van al wie uit Deli tot heden de route via Singapore nam op hare hand. De Paketvaartmaatschappij alleen klaagt, dat haar Sabangboot met weinig tijd geen raad zal weten, daar Sabang in den beginne weinig of niets zal hebben te exporteeren.

De „Deli-Courant" heeft de aandacht gevestigd op de mogelijkheid, dat de post der Paketvaartmaatschappij, na te Sabang Deli-Tabak te hebben gelost, retourvracht zal vinden door uit Rangoon rijst te halen, rijst voor Sabang en Deli. Deli alleen heeft, zoolang Sumatra zelf nog niet genoeg produceert, 20,000 zakken rijst per maand nodig. Het denkbeeld is stellig der overweging waard. Voorloopig heeft Sabang slechts de betekenis van een op den hoofdweg naar Azië uitmuntend gelegen kolen-, dok- en reparatie-station." FRITS.

Van vreemde Koloniën.

Vruchtenexport uit de Antillen. De heer J. Havelaar schreef in zijn rapport betreffende eene reis door de kolonie Curaçao het volgende: „Waar echter de meeste vruchtensoorten van Curaçao door de bestaande transporten slecht eigenen voor uitvoer en aan den anderen kant de productie zeker nog niet voldoende is om een geregeld dienst voor vruchtenvervoer in het leven te roepen, zooals o. a. met de export van Jamaica is geschied, was de vruchtenhandel daarvoor op Curaçao niet mogelijk. Het denkbeeld is stellig der overweging waard. Voorloopig heeft Sabang slechts de betekenis van een op den hoofdweg naar Azië uitmuntend gelegen kolen-, dok- en reparatie-station." FRITS.

een débouché naar het buitenland of een uitweg daarvoor vindt in den aanmaak van confituren, stroopen, jams, mango-chutney en dergelijke of in het conserveren van vruchten enz."

Daarbij deed de heer H. mededeeling van een proefzending van mangga's door de, toen nieuw opgerichte Curaçoesche Maatschappij naar de United Fruits Company te Boston in de Vereenigde Staten, welke proefneming blijkens de *Curaçoesche Courant* van 8 Augustus 1902 voor een kist van 50 gewone mangga's netto f 1.10 per kist had opgeleverd.

Is men dus voor onze Antillen reeds doende om te trachten in vruchtenteelt en export een middel van bestaan voor de bevolking te scheppen, ook elders, wat b.v. de fransche Antillen aangaat, wijdt men zijne aandacht aan dit onderwerp.

Aan het verslag van den heer Philippe, wien door den franschen minister van koloniën was opgedragen een studie te maken van den handel in buitenlandse vruchten in Engeland, ontleenen wij het volgende, betrekking hebbende op den mogelijken export van vruchten van de fransche Antillen naar Engeland:

„Het is de „Royal Mail Steam Packet Co" die de meest belangwekkende inlichtingen verschaft. Bij mijn eerste verblijf te Southampton had ik mij in verbinding gesteld met den vertegenwoordiger der maatschappij, die mij de eerste aanwijzingen gaf betreffende de inrichting der schepen van de maatschappij en zoo meer. Ik besloot toen mijn terugkeer naar Southampton zoo te regelen, dat die samen zou vallen met de aankomst van een der booten der „Royal Mail Co."

De directeur der maatschappij, de heer Williams, deelde mij mede dat de „Royal Mail", evenals alle overeenkomstige maatschappijen, zich wat het vervoer van vruchten betreft, hoofdzakelijk belast zijn met het transport van ananassen en bananen. De sapotilles (de indische *sawoe manilla*), mangga's, advokaatvruchten, en zoo meer, welke bij wijze van proef ook door tusschenkomst van de afdeling Landbouw van het fransche ministerie van koloniën in 1900 door de schepen der „Compagnie transatlantique" naar Europa werden overgebracht, worden in Engeland nog te veel als curiositeit beschouwd. Voor het vruchtenvervoer heeft de „Royal Mail" op hare booten, die 18 mijlen loopen, toestellen geplaatst, welke dienen voor luchtverversing in de ruimten.

De heer Williams is, evenals de importeurs van dit artikel, van meening dat er op de engelsche markt wel plaats is voor de ananas uit de fransche Antillen, indien men zich daar op de cultuur van vroegrijpe soorten toelegt, welke de verzending der vruchten naar Londen gedurende de wintermaanden zou toelaten. Toen ik de mislukte proeven van den ingenieur Lawson aan boord van de „Para" genomen, om de fermentatie der vruchten gedurende het transport tegen te gaan, in herinnering bracht, werd mij megedeeld, dat de verpakking van de ananas der engelsche Antillen in vaten slechts weinig verliezen zou opleveren. In elk geval moet ik, daar ik zelf heb kunnen constateeren dat er nog al eens tegenvallers voor de importeurs zijn weggelegd, onzen planters den raad geven de wenken ter harte te nemen die de heer Ch. Satis, eenige jaren geleden, in het *Journal Officiel* van Guadeloupe gaf, met betrekking tot de keuze van plantmateriaal en conservatie der vruchten met het oog op het vervoer naar Europa.

Wat den handel in bananen aangaat heb ik (in een voorafgaand deel van het verslag) getracht aan te toonen, hoe de engelsche markt zich gretig van dit artikel meester maakt. Niettegenstaande de hooge vracht, welke voor het traject tusschen de havens onzer Antillen en de engelsche havens wordt gevorderd en die dezelfde is als die, welke op de schepen der Elder-Dempsterlijn voor het traject Kingston (op Jamaica) — Bristol wordt geëischt, zouden onze planters proeven kunnen nemen met den invoer van hun product in Engeland met de schepen der „Royal Mail". Ik raad hun daarbij de wenken op te volgen, die de heer Landes in 1900 met betrekking tot de aan de trossen te besteden zorg gaf. De heer Williams deelde mij nog mede dat vooral moet worden zorg gedragen voor een goede ventilatie in de depots, waar de vruchten vóór de inscheeping worden opbewaard."

De heer Philippe geeft dan den heelen tekst van een schrijven van den heer Williams, waaraan wij het volgende ontleenen:

„De vracht bedraagt voor het traject Guadeloupe of Martinique—Southampton voor bananen, 2½ shilling, f 1.50, per gewone tros en voor ananas 3½ shilling, f 2.25, per gewoon vat. De vruchten moeten op kosten der verzenders aan boord worden bezorgd en door consignatarissen te Southampton onder den takel in ontvangst worden genomen. De maatschappij stelt zich niet verantwoordelijk voor den toestand der vruchten, en de vracht moet worden betaald hoe ook de toestand zij, waarin de vruchten aankomen. De installatie voor dit artikel aan boord der schepen van de maatschappij is voor het oogenblik nog beperkt."

Verslaggever deelt dan het een en ander mede betreffende zijne bevindingen op de „Orinoco" van de „Royal Mail", die tijdens zijn verblijf te Southampton aankam: „Eene ruimte van 150 tonnen in het ruim — naast de ijskamers waarin het bevroren vleesch uit Amerika wordt overgevoerd — is bestemd voor de tropische vruchten in geperforeerde vaten en kisten van latwerk. In elk vat, waarin de ananas bewaard wordt, zijn omstreeks 30 gaten met een middellijn van circa 3 centimeter geboord. Het latwerk der kisten is van taai hout vervaardigd. Aan beide zijden van de ruimte, waarin de vruchten voor de reis worden opgelegd zijn ventilatoren aangebracht, om er een zoo constant mogelijke temperatuur in te houden.

De stoomer, die om zes uren aankam, was in den loop van den morgen reeds geheel gelost en des namiddags konden de vruchten reeds met de geventileerde wagens der „South Western Railway" naar Londen worden verzonden om daar den volgenden morgen te kunnen worden verkocht.

De heer Williams verklaarde mij dat zijne maatschappij zich zou beijeren om hare installatie voor dit speciale vervoer uit te breiden, indien onze Antillen trachten toegang voor haar product op de londensche markt te verkrijgen en deze onderneming zich op eenigszins belangrijke wijze zou ontwikkelen."

Guadeloupe. Omstreeks het einde der vorige maand werden in Frankrijk hoogst alarmeerende berichten ontvangen betreffende den financieelen toestand dezer kolonie en werd, op voorstel van den afgevaardigde voor Guadeloupe, Gérald Richard, het subsidie van het rijk door de Kamer van afgevaardigden al vast met 50000 franken verhoogd, terwijl zij tevens instemde met de benoeming eener commissie, welke middelen zal moeten zoeken om verbetering in den toestand te brengen, die door de *Dépêche Coloniale* als volgt werd geschetst: „Deze kolonie maakt een vreeselijke crisis door, welke tengevolge heeft dat haar financieele toestand op het oogenblik allercritiekst is. Het bestuur ziet zich voor belangrijke schulden geplaatst, die het uit gebrek aan fondsen of hulpbronnen niet kan betalen. Gouvernementsdienaren, leveranciers, wie faillissement dreigt, vragen tevergeefs om

hun geld. Het crediet der kolonie is geschokt, de kooplieden weigeren hunne waren aan het bestuur te leveren, de gouvernementgebouwen geraken in verval evenals de wegen, terwijl de postdienst elk oogenblik kan worden gestaakt. Het bankroet staat voor de deur en is slechts te voorkomen door onmiddellijke, daadwerkelijke hulp van het moederland."

Waarom die toestand moet worden toegeschreven? Het blijkt dat men, bij het opmaken der begrotingen, er maar zoo'n beetje een slag in sloeg. De rekening van 1902 sloot b.v. met een tekort van meer dan 300000 gulden niet omdat, zooals in het nu afgevoeren jaar het geval was, de inkomsten beneden de hooge ramingen bleven, maar omdat men op verschillende uitgaven eenvoudig niet gerekend had.

Toen nu 1903 geen verbetering in den stand der suikerindustrie bracht, welke de hoofdbron van inkomsten voor het eiland vormt, trad al spoedig het begin van den *débacle* in. Het was reeds in de maand Mei van het vorige jaar dat het bestuur der kolonie zich noodzaak zag om alle werken te doen staken en maatregelen te nemen, waardoor de bestuursuitgaven tot een minimum werden beperkt. Het dreigend gevaar kon daarmee niet worden afgewend en eindelijk moest wel de Staat ingrijpen.

„Het is noodig", schreef het fransche koloniale blad, „dat de commissie zoo spoedig mogelijk bijeenkome en gedelegeerden naar Guadeloupe zende. Dezen zullen er een bestuur vinden, dat bereid is zooveel mogelijk de veel te hooge uitgaven te verminderen, die op het budget voorkomen en niet evenredig zijn aan de draagkracht der kolonie. De delegatie zal tevens, liever gezegd bovenal, middelen moeten zoeken om de voornaamste industrie van het land, de suikerindustrie er bovenop te helpen, die nu op sterven ligt tengevolge van de lage suikerprijzen, de buitensporige lasten waaronder zij gebukt gaat, en de draconische maatregelen, waaraan zij zich in de drie laatste jaren van de zijde der Bank van Guadeloupe ziet blootgesteld."

Onder de maatregelen, ter bezuiniging aangegeven, wordt b.v. gewezen op de wenschelijkheid om Martinique en Guadeloupe tot één gouvernement te vereenigen.

Een leening van Cochin-China. Den 12den December il. nam de Koloniale Raad van Cochin-China het voorstel van den luitenant-gouverneur, Rodier, aan om over te gaan tot het sluiten eener leening van 15,5 miljoen franken ten laste der kolonie en ten behoeve van verschillende werken in het belang der algemeene gezondheid ter hoofdplaats Saigon, door deze van goed drinkwater te voorzien, een rioolnet aan te leggen en de plassen in de wijk Borese droog te maken.

Er is een tijd geweest, dat men te Saigon over het noodige crediet of fondsen beschikte, om daaruit de kosten van een kostbaren stadsschouwburg, die nu alweer met 5 tot 6 miljoen franken worden aangegeven, en den bouw van een monumentaal stadhuis te kunnen bestrijden, maar die mooie dagen zijn voorbij en op het oogenblik moet er, telken jare, een aardig sommetje uit de koloniale kas bijkomen om het verbroken evenwicht in de stedelijke financiën te herstellen. Saigon kan dus de kosten voor zulke belangrijke werken als de hier bedoelde niet op zich nemen, waarom voorgesteld werd, dat de kolonie zulks zou doen, die er toch ook belang bij heeft dat de toestand ter hoofdplaats zoo weinig mogelijk te wensen laat. En de kolonie kan het doen. Ziet hier hoe de heer Rodier zich in de toelichting op zijn ontwerp uitliet:

„De rijkdom van Cochin China op landbouwgebied neemt gestaag toe. De kolonie beschikt over uitgestrekte, voor den aanleg van rijstvelden geschikte, nog onbebouwde terreinen, die geleidelijk naar gelang van de toename der inlandsche bevolking door deze in cultuur worden gebracht. De opbrengst van de landrente neemt in gelijke mate gestadig toe. In 1902 bedroeg de handelsomzet der kolonie in het geheel 305 miljoen franken, welk bedrag het één-derde vertegenwoordigt van den geheelen handelsomzet der fransche koloniën. In dat zelfde jaar werd aan rijst een hoeveelheid van één miljoen tonnen uitgevoerd. Cochin China is de rijkste fransche kolonie."

Het bedrag van 15,5 miljoen franken zal op de gewone voorwaarden, 3½ pct. rente en terugbetaling in 25 jaren, aan de „Caisse des Dépôts et Consignations" te Parijs worden gevraagd. Daardoor zal de kolonie zich, gedurende 25 jaren, voor een telkens terugkeerenden post ten bedrage van omstreeks 441000 piasters geplaatst zien. Als waarborg zou een verhooging van de landrente dienen, welke in 1902 1.370.000 piasters opbracht, terwijl den 31en October a. p. de ontvangsten uit dat middel voor de tien eerste maanden van het jaar reeds nagenoeg 1,5 miljoen piasters bedroegen. Voor 1904 en volgende jaren kan eenzaer een geleidelijke vermeerdering van de ontvangsten uit dit middel worden verwacht. Bovendien rekent men er op, dat Saigon door het heffen van belastingen voordeel zal trekken van de, aan te leggen werken, wier opbrengst dan in mindering zal komen van het, aan de stad toe te kennen subsidie.

Voor den aanvoer van drinkwater zal een prise d'eau in de Dong-Nai, boven de vallen van Trian, op 48 kilometers afstand van Saigon, worden gelegd. Onder de bepalingen van het leeningsbesluit komt als artikel 3 het volgende voor: De werken zullen worden uitgevoerd naar, door den minister van koloniën goed te keuren projecten. De noodige materialen, die niet uit de kolonie zelve kunnen worden betrokken, zullen van fransche herkomst moeten zijn en onder de nationale vlag worden aangevoerd.

'n Paar koloniale budgetten. Italië ziet zich voor zijn kolonie Erythrea voor de noodzakelijkheid geplaatst, om een bedrag van 7.230.800 lires aan uitgaven te bestrijden, waartegenover niet meer dan 2.299.200 lires aan ontvangsten staan, zoodat er een 5 miljoentjes bij moeten, als er ten minste niets bijkomt, maar de hulp die Italië aan Engeland verleent door met zijn kruisers te trachten des Mollahs leveranciers van wapens en munitie aan de Italiaansche Somaliekust tot andere inzichten te brengen, zal ook nog wel 'n aardig liertje kosten. Portugal sluit zijn koloniale begrotingen voor het jaar 1903—1904 met een tekort van 258.477.477 reis. Het is alleen de kolonie Mozambique, die het moederland niet voor een nadeelig saldo stelt. Onder de uitgaven ten bedrage van in het geheel 9.312.204 milreis nemen die voor het centraal bestuur in het moederland en de koloniën met een totaal van 2.314.335 en die voor oorlog en marine ten bedrage van 3.750.335 milreis een eerste plaats in.

Coöperatieve Suikerfabrikage. In verband met de, vroeger in ons blad bij herhaling besproken, aanbeveling van den heer van Vloten om op Java te beproeven de suikerfabricage ten bate der gemeenschap te drijven, nemen wij uit het rapport van onzen consul-generaal te Melbourne het volgende bericht over, dat Queensland betreft: „In vele gevallen hebben de kleine suikerplanters zich vereenigd en met regeeringshulp fabrieken opgericht, die op coöperatieve grondslag worden gedreven. De

„wetgevende macht, de waarde van dat stelsel inzende, „vaardigde eene wet uit om groepen van kleine grond- „bezitters in staat te stellen, tegen zekerheidsstelling door „hun land, een voorschot te krijgen voor de oprichting „van eene suikerfabriek. In het geheel zijn dertien inrich- „tingen en een tram langs deze inrichtingen tot stand „gekomen. De voorschotten, die verstrekt zijn, bedroegen „tot 31 Dec. 1902 £ 553.134. „De coöperatieve exploitatie had een volkomen succes."

RECLAMES.

Abonnement geldig in
BERLITZ
meer dan 170 steden
SCHOOL
ALLEEN
Noordeinde 119 a
Gewaarshuwd wordt tegen
arglistige nabootsing
ALLE MODERNE
TALEN
Onderwijs Vertalingen

Voornaamste inhoud van Nederlandsche Tijdschriften voor Oost- en West-Indië.

Indisch Militair Tijdschrift. 1903. No. 12.

W. Muurling: Ons toekomstig berggeschut. — L. M. Leyh: De wet op de krijgstuft (slot). — Bodde: Op- hederings- en verkenningdienst bij de bereden artillerie. — C. H. van Rietschoten: Bespreking eener brigadeoefening te Batavia gehouden (slot). — H. B. Cayaux: Nog eens „Melk in de hospitalen" en wel in het bijzonder: het onderzoek der melk. — Ducimus: Een nieuwe tentansel (met plaat). — Mavors: De herdenking te Batavia van het 75-jarig jubileum der Kon. Militaire Academie. — Enz.

De Indische Mercur. No. 2. 12 Jan. 1904.

Koloniale Museum. Prijzsvraag 1903: Bijdrage tot de kennis van het gebruik van sirih in Ned. O.-I. — Het ontstaan en de geartheid van koraalriffen en koraal- eilanden. — De nieuwe muntregeling in de Philippijnen en de Straits-Settlements. — Melkmachines in Indië. — De hoogste baan der wereld. — Verslag van het Mijn- wezen over het 2e kwartaal 1903 (vervolg). — Uit de oude doos: Eene suikerhistorie (vervolg). — Verslagen van Maatschappijen. — Enz.

De Gids. Januari 1904.

Prof. A. A. W. Hubrecht: Diepzeer-onderzoek in den Indischen Archipel. (Bespreking van) Mevrouw A. Weber- van Bosse: Een jaar aan boord van H. M. Siboga; en G. F. Tydeman: Hydrographic results of the Siboga- expedition.

Tijdschrift voor het Binnenl. Bestuur.

Dl. 25 (1903), afl. 5 en 6.

Eerste jaarverslag der Soemedangsche Hulp- Spaar- en Landbouwcredietbank. — H. C. H. de Bie: Beant- woording van de bij Missive van den ten Gouv. Secre- taris van 3 Maart 1903, No. 731 gestelde vraagpunten nopens het landbouwcrediet voor zoover de residentie Preanger-Regentschappen betreft. — J. van Aalst: Korte beschouwing nopens de oorzaken der geringe welvaart op Java. — P. C. de Quant: De proef met tijdelijke koffie-opzichters in de controle-afdeeling Tjitaljengka. — C. J. Feith: Nog eens: Inlandsch landbouw-onderwijs en onthouding van bestuursbemoedien in landbouw- aangelegenheden. — W. de Wolff van Westerrode: Het effect van „leiding en leering" zonder pressie. — P. H. van Andel: Bestuursinmenging of bestuurs-onthouding? C. J. Hasselman: Het gevaar van generaliseeren. Enz.

Verzending O.-I. Mail.

VOOR DEN HAAG.

Amsterdam, Nederl.,	15 Jan.	29 Jan.	11.30 'sav.
Rotterdam, Lloyd,	23 Jan.	5 Febr.	11.30 'sav.
Genua, Nederland,	26 Jan.	9 Febr.	9.15 'sav.

(Suppletorie verzending den dag volgende op den aangegeven maildag te 5.5 's morgens.)

Marseille, Lloyd,	19 Jan.	2 Febr.	7.45 vm.
Marseille, Fr. dienst,	23 Jan.	6 Febr.	7.45 vm.
Brindisi, Eng. dienst,	15 Jan.	29 Jan.	1.—mid.
Napels, Duits. dienst,	18 Jan.	1 Febr.	9.45 'sav.

Via Marseille: Suppletorie verzending van brieven, brief- kaarten en aangeteekende stukken den dag volgende op den aangegeven maildag te 7.45 vm.

Via Napels: Suppletorie verzending den dag, volgende op den aangegeven maildag te 12 uur, doch de aansluiting op het vertrek der booten is daarvan niet verzekerd.

MAIL SURINAME.

St. Nazaire, Fr.,	8 Febr.	7.45 vm.	
Amsterdam, Nederl.,	14 Jan.	31 Jan.	11.20 'sav.
Southampton, Eng.,	19 Jan.	2 Febr.	5.05 mid.

MAIL CURAÇAO.

Via Genua den 1n van elke maand, alleen op verzoek. Elken Dinsdag en Vrijdag 7.20 'sav. via Southampton en Queenstown en New-York.

MAIL CONGO.

Antwerpen den 15n en laatste van elke maand 7.20 'sav. Lissabon den 8n en don 18n van elke maand 8.19 m.

MAIL CANARISCHE EILANDEN.

(Teneriffe.)

Southampton. Elken Vrijdag 7.20 'sav. Liverpool. Elken Maandag 7.20 'sav.

BOEATAN.

De aandacht der leden wordt er op geves- tigd, dat voor de bezoekers van den winkel de gelegenheid bestaat een kop thee te drin- ken met inlandsch gebak.

De thee wordt geleverd door het RAJAH- AGENTSCHAP van de PARAKAN-SALAK- CULTURMAATSCHAPPIJ.

ADVERTENTIEN.

P. Happel Jr.
CUISINIER.

v. Kinsbergenstraat 85d,
DEN HAAG.

Uitzending van Diners.
Koude en warme Schotels.

„SIMPLEX”

FRANS ERNST,

Buitenhof 1, 's-Hage.

„Sport en Spel”

„Schaatsen”.

Th. A. A. SIMONIS

34 GROENMARKT,
over de Prinsestraat, DEN HAAG.

Desinfectie van Vertrekken

volgens Prof. Flüge.

STOOMDESINFECTIE

EN MOTZUIVERING VAN GOEDEREN.

Machinale Stoomzuivering

van Bedveeren.

Wasschen, opmaken en repareren
van beddegoed.

Fournisseurs de la Cour.

KOK & ZONN,

Tailleurs,

VEENESTRAAT 39,

La Haye.

Maison recommandée
pour costumes „Genre Tailleur”
pour Dames.

Allan & Co.

Koninklijke Nederlandsche

Stoom-Meubelfabriek.

Magazijnen ter Meubilerie.

Meubelen,

Tapijten, Gordijnstoffen etc

DEN HAAG:

HOOGSTRAAT 16.

Rotterdam.

Utrecht.

Corsmit Brossois & Co.

Meubelfabriekant

DEN HAAG.

Compleete Meubilerie,
benevens verhuur van Meubilair.

Voor Benedenhuis p. maand f 15.—

» Bovenhuis » » 20.—

» geheel huis » » 40.—

Bijzondere conditiën voor repatriërenden.

18, WAGENSTRAAT 18.

GIDS

VOOR

Repatriërenden,

Gratis aanbieding van de Haagsche Uitgevers-Mij,

„HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG”

Haagpoort 4.

Deze gids wordt in de onderstaande

hotels gratis aan de repatriërenden

aangeboden:

Hôtel des Indes, Batavia.

Grand Hôtel „Java” „

Hôtel „Ort” „

„ Du Pavillon, Samarang.

„ Ketabang-Genteng, Soerabaja.

„ Simpang, Soerabaja.

Vraag prospectussen voor

advertentiën.

C. HOYNG,

Den Haag. — Utrecht.

Geïllustreerde Prijscouranten worden gratis op aanvraag toegezonden

Echt Chineesche Thee,

speciaal aanbevolen aan Indische familie's.

GEBRS. P. H. CAMINADA,

Hof- en Rijksleveranciers,

Lange Houtstraat 3.

Specialiteit in

TOONEELKIJKERS.

Ruime keuze.

Billijke prijzen.

L. v. d. VELDE.

Hofstraat 17,

Den Haag.

SPECIALITEIT IN

LUXE KOPERWERK.

Baden, Geijsers en Gasornamenten

tegen Concureerenden Prijs.

Nederlandsch Wapenmagazijn

voorheen S. DE JAGER,

HAARLEM, Barteljorisstraat 32.

's GRAVENHAGE. Spui 12.

Fabriek van Wapens en Schermartikelen.

F. H. BOTHE,

21, Veenestraat -- Den Haag.

SPECIALITEIT IN

GEKLEURDE, ZWARTE en CRÈME STOFFEN.

Nouveaute's voor elk seizoen.

STEEDS GROOTE ASSORTEMENTEN.

BILLIJKPRIJZEN.

van Soest en van der Weijde.

Lange Voorhout 23. — Den Haag.

Voeren effectenorders uit op de beurzen te Amsterdam en het
Buitenland, incasseren coupons en dividenden, belasten zich met
renteontvangt van kapitalen op het Grootboek, geven en nemen gelden
op prolongatie en à deposito.

Met 1 dag opzegging 3 pet.

Voor 1 maand 3 1/2 „

„ 3 maanden 3 1/2 „

Verstreken REISCREDIETBRIEVEN.

BROCADES & STHEEMAN. — MEPEL.

Fabriceeren alle Gecomprimeerde Geneesmiddelen,

Huis- en Plantageapotheken, Handapotheken voor Doctoren en Mijnwerken.

Gecomprimeerde Photo-Artikelen.

CASCARA-PASTILLES } zeer aangename laxermiddelen.

WONDEROLIE-PASTILLES }

INDISCHE GENEESMIDDELEN STEEDS VERSCHE AANVOER.

LEVERANCIERS VAN MEERDERE REGERINGEN.

Zie aanbevelingen Nederl. Roode Kruis, Dr. Romeyn, Prof. Korteweg

Dr. Lingbeek, Dr. v. d. Capellen, enz. enz.

Bijna ieder geneesmiddel kan in gecomprimeerden vorm gemaakt worden.

Vraag slechts ons Fabrieksmerk. Te bekomen bij alle Apothekers.

„DE KOLENMIJN.”

Vraagt Prijs-Courant.

EERSTE KWALITEIT

Engelsche en Belgische Anthraciet en Cokes.

N. BOVELANDER voorheen Ph. v. d. Berg.

Kantoor: Prins Hendrikstraat 167.

STAAT

voor aanvraag van VERLOFSTRACTEMENT

VOOR

H.H. INDISCHE AMBTENAREN (officieel model).

Verkrijgbaar bij den uitgever van dit blad, Haagpoort 4.

Prijs 2 1/2 cent,

Het Garen-, Band- en Passementerie-Magazijn
DE KATOENBAAL

NOORDEINDE 15-17A

Van af 2 Januari 1904,

GROOTE OPRUIMING

van alle mode artikelen tegen zeer verminderde
prijzen.

OOST en WEST.

RESTAURANT

LAAN VAN MEERDERVOORT 195.

Open Iedereen werkdag van 10 ure v.m. tot 7 ure 's avonds.

Des Zondags van 12 tot 7 ure n.m.

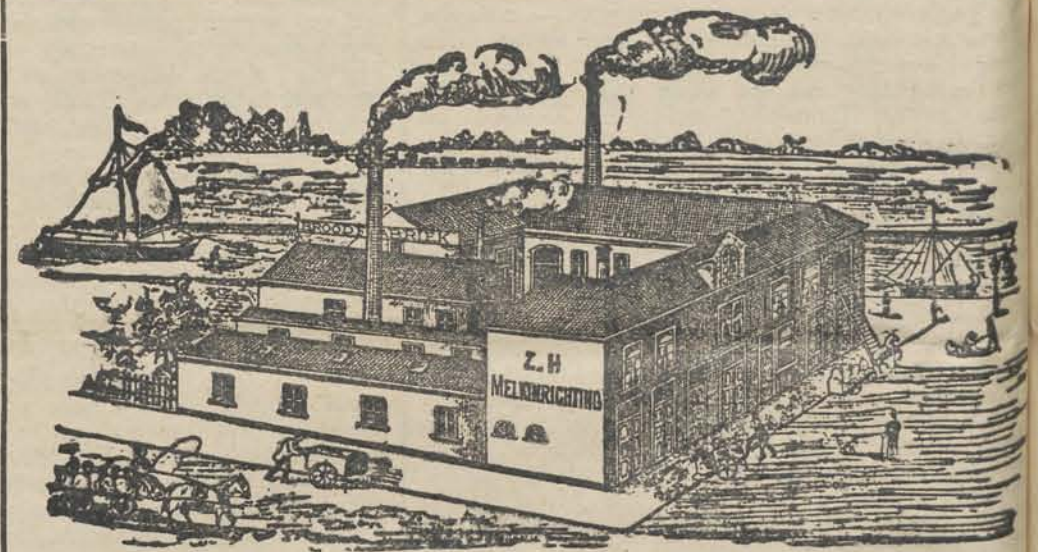
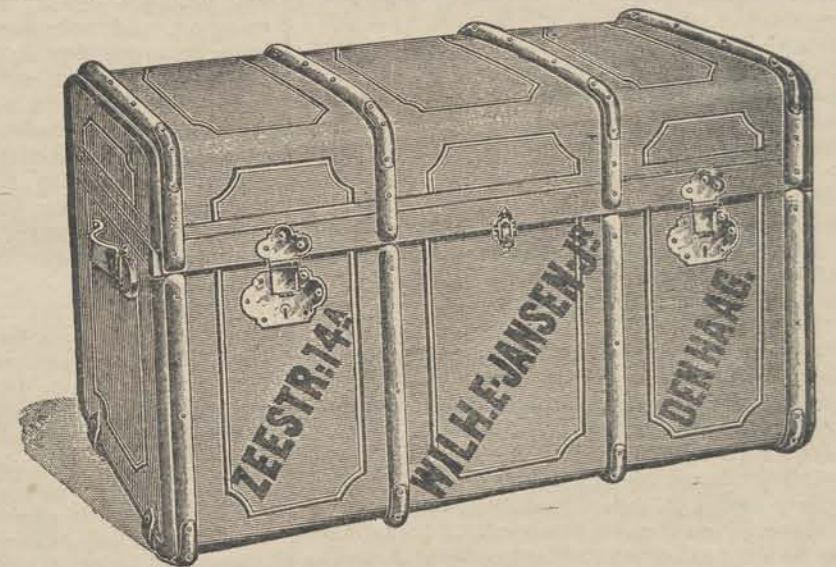
Toegang voor leden der Vereeniging is geïntroduceerd.

Eenvoudige rijsttafel, bestaande uit rijst, sajor of kerry, één vleeschgerecht en één

sambal (plat du jour) f 0.80.

Diné f 1.50 bestaat uit bijna 't dubbele van 't plat du jour.

BONBOEKJES } voor 10 plats du jour f 7.50,
voor 10 diners f 12.50.

De Zuid-Hollandsche Broodfabriek,

Waldorpstraat b/d Bijswijksche Weg,

heeft haren snellen bloei te danken aan het leveren van heerlijk brood bereid uit

ZUIVERSTE GRONDSTOFFEN.

Speciaal adres voor

Zoet Roggebrood en Bruinbrood.

In December wordt 15 pCt. uitgekeerd, welk dividend

gewaarborgd is.

Abonneert U op de

Bintang Hindia.

Geïllustreerd Tijdschrift voor den Inlander.

Abonnementsprijs f 3.— per jaar bij vooruitbetaling.

Proefnummer wordt U op aanvraag gaarne toegezonden.

DIT BLAD VERSCHIJNT ELKE VEERTIEN DAGEN.

De Haagsche Uitgevers-Maatschappij.

„HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG”

HAAGPOORT 4.

Ieder oud-gast steune door zijn abonnement!

Stoomvaart-Maatschappij

„ROTTERDAMSCH LLOYD”

Maildienst tusschen Rotterdam en Nederlandsch-Indië

in verbinding met de diensten der

Koninklijke Paketvaart-Maatschappij

van Rotterdam. van Marseille. te Port-Said. te Padang. te Batavia

	1904	1904	1904	1904	1904
Salak	23 Jan.	4 Febr.	9 Febr.	29 Febr.	2 Maart
Lawoe	6 Febr.	18 Febr.	23	14 Maart	16
Ardjoeno	20	3 Maart	8 Maart	28	30
Goentoe	5 Maart	17	22	11 April	13 April
Merapi	19	31	5 April	24	26
Gedé	2 April	14 April	19	8 Mei	10 Mei
Oengaran	16	28	3 Mei	22	24
Sindoro *	30	12 Mei	17	5 Juni	7 Juni

* Dubbel schroefstoomschip. 1e klasse midscheeps. 2e klasse in de campagne.

De Hoofd-Agenten: Ruys & Co., Rotterdam.

De Agenten: Eijkensluyters & Tromp, Anna Paulownastraat 1 d, 's-Hage.